

DE HUNNEPERS

Jaargang 55, mei 2026

JAARVERSLAG 2025-2026

AWN - afdeling 18 Zuid-Salland – IJsselstreek – Oost-Veluwe

Voorwoord

Voor u ligt de 55e jaargang van de Hunnepers, het jaarverslag over 2025-2026 van AWN18.

Onze secretaris heeft daar, net als in voorgaande jaren, weer veel tijd en energie in gestoken. Niet alleen in de opmaak en samenstelling, maar ook in het benaderen van auteurs, zodat de hele regio weer goed aan bod komt.

Naast een aantal vertrouwde bijdragen, zoals het verslag van de algemene ledenvergadering van 18 juni 2025 en het jaarverslag over 2025-2026 van de secretaris, vindt u in deze uitgave ook weer stukken van de verschillende actieve werkgroepen. Zo is er uitgebreid aandacht voor Lochem, Voorst, Apeldoorn, bouwhistorie Deventer, Heerde en de activiteiten van ARCHEO HOTSPOTS van Apeldoorn en Zutphen. Daarmee laat deze jaargang mooi zien hoe breed en levendig onze afdeling is.

Daarnaast zijn er opnieuw de jaarverslagen van de gemeentelijke archeologische diensten van Apeldoorn en Zutphen. De archeologische dienst van Deventer heeft helaas door tijdgebrek geen bijdrage kunnen leveren. Hopelijk lukt het volgend jaar wel om ook uit deze bakermat van onze afdeling weer een bijdrage op te nemen.

Nieuw in deze editie is de bijdrage van regioarcheoloog Emile Eimmermann. Daar zijn we blij mee. Emile is als regioarcheoloog verantwoordelijk voor de gemeenten Heerde, Epe, Voorst en Lochem, en levert daarnaast ook informatie aan voor de verslagen van de werkgroepen Lochem en Heerde. De samenwerking met hem verloopt erg prettig, en sinds onze kennismaking op de vorige jaarvergadering zijn er al heel wat contacten gelegd met leden in zijn gemeenten.

Tenslotte nog een oproep: ons bestuur bestaat momenteel uit vier personen, waarbij de functies van voorzitter en penningmeester zijn gecombineerd in de persoon van Chris Nieuwenhuize. Daarom zijn we op zoek naar een paar jonge bestuursleden met een frisse blik op oude en nieuwe activiteiten. Ook wie op een andere manier wil helpen, is van harte welkom.

Chris Nieuwenhuize

Verslag van de algemene ledenvergadering 18 juni 2025

Gehouden in de Van Vlotenhof, Van Vlotenlaan 85, 7412 SC Deventer. Vanaf 19.30 uur tot 20.00 uur.

De presentielijst geeft aan dat de volgende personen aanwezig zijn:

Ineke Jansen, Peter van Hoeflaken, Patrick de Keijzer, Monic Breed, Huib de Kruijf, Annemarie Brinkhorst, Herman Lubberding, Wil van Bommel-van der Sluijs, Michel Kluin, Gerard Tiemessen, Chris Nieuwenhuize, J.W. Vosmeijer, Emil Eimermann, Willem Zieleman.

Afwezig met kennisgeving

Gerard Arfman, Pim Alders, Dirk Haasjes, Janiska de Wolde, Jan Venselaar, Giny Kogelman, Marcel Geerts, Aly Dijkstra

Aanwezige bestuursleden

Chris Nieuwenhuize (interim-voorzitter/penningmeester), Gerard Tiemessen (secretaris)

1. Opening en mededelingen; vaststelling agenda

Chris Nieuwenhuize opent de vergadering en heet iedereen welkom.
Er wordt stil gestaan bij het overlijden van Wim Winterman

2. Behandeling en vaststelling van:

2.1. Jaarverslag van de secretaris over 2023

Gerard Tiemessen geeft een korte toelichting. Er zijn vragen of een pdf van ons jubileumboek Hamaland beschikbaar gesteld kan worden. Opnieuw drukken is een optie die nog onderzocht wordt. Er zijn verder geen opmerkingen. Het verslag wordt geaccordeerd.

3. Behandeling en (waar nodig) vaststelling van:

3.1. Financieel verslag van de penningmeester over 2023

De penningmeester geeft een toelichting, er zijn geen vragen.

3.2. Verslag van de kascontrolecommissie

De kascommissie bij monde van Huib de Kruijf heeft geconstateerd dat de financiële administratie op orde is en is akkoord met (de toelichting op) de jaarrekening, waarin de baten/lasten van de reguliere uitgaven en die van de werkgroepen afzonderlijk zijn gespecificeerd.

3.3. Begroting voor het jaar 2025

Geaccordeerd.

3.4. Voorlopige begroting 2026

Geaccordeerd.

3.5. Decharge van de penningmeester en bestuur

Op advies van de kascontrolecommissie verlenen de aanwezige leden de penningmeester en het bestuur decharge over het gevoerde financiële beleid.

4. Aanvulling van de kascontrolecommissie

De nieuwe kascommissie wordt gevormd door Aly Dijkstra en Janiska de Wolde. Reserve is Michael Hulsebos

5.1 Verkiezing en benoeming bestuursleden

Gerard Tiemessen (secretaris), Chris Nieuwenhuize en Gijsbert Jansen blijven aan.
Dirk Haasjes wordt bij afwezigheid benoemd als bestuurslid.

6. Rondvraag

Kan de Hunnepers op de website geplaatst worden. Er wordt verder geen gebruik gemaakt van de rondvraag.

7. Sluiting van het huishoudelijk deel van de vergadering

Een ieder wordt bedankt voor zijn inbreng en de vergadering wordt gesloten.

Lezing

In aansluiting op de vergadering is door Emile Eimermann een lezing gehouden over *Wendelringen en andere halssieraden uit met name de IJzertijd*.

Emile Eimermann studeerde Pre- en Protohistorie van Noordwest-Europa in Leiden en werkte eerst in Turkije en later in Den Haag. Later heeft hij voor verschillende archeologische bedrijven gewerkt. Sinds 1 januari 2025 is hij regio-archeoloog voor een vijftal gemeentes in de Stedendriehoek (Brummen, Epe, Heerde, Lochem en Voorst). Zijn specialisme is die van de Brons- en IJzertijd.

Jaarverslag van de secretaris over 2025-2026

Bestuur

Functie	Naam	Bestuurslid vanaf	Functie vanaf
Voorzitter Penningmeester	Chris Nieuwenhuize	25-01-2006	17-02-2016
Secretaris	Gerard Tiemessen	12-02-2014	12-02-2014
Bestuurslid	Gijsbert Jansen	Medio 2018	27-03-2019
Bestuurslid	Dirk Haasjes	Medio 2024	18-04-2025

Algemene ledenvergadering AWN18

De jaarlijkse ledenvergadering van AWN18 heeft plaatsgevonden op 18 juni 2025 (zie verslag).

Ledenaantallen

Het ledental in AWN18 blijft stabiel. Jaarlijks melden zich een aantal leden nieuwe leden aan en worden een aantal leden uitgeschreven. Per 7 maart 2026 zijn 88 leden lid van AWN18.

Uitbreiding AWN18 met gemeente Heerde

AWN-18 omvat na de toetreding van Heerde uit negen gemeentes. Dirk Haasjes uit Heerde is toegetreden tot het bestuur.

Bestuur vertegenwoordiging

Chris Nieuwenhuize heeft zijn bestuurs activiteiten in de GAS (Gelderse Archeologische Stichting) beëindigd.

Gijsbert Jansen heeft de Werkgroep Apeldoorn (AWA) vertegenwoordigd in het Apeldoorns erfgoed-platform EPA), waarin een aantal malen per jaar overleg plaatsvindt met andere verenigingen over initiatieven op het vlak van Apeldoorns erfgoed.

Vergaderdata bestuur

Het bestuur heeft regelmatig vergaderd. Naast de lopende zaken als het zoeken naar geschikte onderwerpen voor lezingen (en de sprekers daarvoor), zijn projecten van de verschillende werkgroepen aan de orde geweest. Daarnaast was er aandacht voor de landelijke AWN ontwikkelingen en kennismaking met de regioarcheoloog. Een afvaardiging van het bestuur heeft deelgenomen aan de regiovergadering op 14/2 (kennismaking en overleg met landelijk AWN bestuur), aan de afgevaardigden dag (7/3) en de jaarvergadering van de AWN (2/5).

vergaderdata	
18-06-2025	jaarvergadering
20-08-2025	bestuursvergadering
16-10-2025	bestuursvergadering
11-12-2025	bestuursvergadering
12-02-2026	bestuursvergadering
22-04-2026	Bestuursvergadering, +Regio-archeoloog Emile Eimermann

Berichten en mededelingen

Van AWN landelijk en andere AWN-afdelingen worden zowel hardcopy als digitaal nieuwsbrieven en aankondigingen ontvangen. Deze berichten en mededelingen zijn digitaal doorgestuurd als dat functioneel is.

Project: Grooterkamp

De documentatie, vondsten en uitwerkingen bevinden zich in het depot en het beheer van de AWA. Gezocht wordt een Saxion student(en) die het pré-ijzertijd aardewerk uitwerken, een synthese schrijven en een tentoonstelling te Gorssel organiseren.

Werkgroepen

In Apeldoorn, Deventer-Raalte, Eefde-Almen-Gorssel-Lochem en Heerde zijn werkgroepen actief. In Lochem Hun activiteiten waren vooral gericht op deelname van de lokale leden van deze werkgroepen. Verwezen wordt naar de verslagen van de werkgroepen in de Hunnepers..

Werkgroep Apeldoorn AWA

De werkgroep Apeldoorn AWA komt met grote regelmaat bij elkaar. AWA werkt mee aan bureauonderzoeken en er worden veldkarteringen en/of bezoeken gebracht aan archeologische sites. Een deel van de metaalvondsten van het munitiedepot van Loenen zijn schoongemaakt om deze te kunnen conserveren.

Werkgroep Deventer/Raalte

In het gebouw van Archeologische Dienst Deventer komen zo nu en dan leden van de werkgroep Deventer/Raalte bij elkaar.

Werkgroep Archeologie gemeente Lochem

De werkgroep Archeologie heeft actieve deelnemers vanuit het Historisch Genootschap Lochem, Laren, Barchem, de Elfmarken en de AWN. Ze vormen daarmee ook in de praktijk de archeologische werkgroep van de beide Lochemse historische verenigingen. In Lochem wordt in overleg met gemeente, regioarcheoloog de samenwerking van belangstellenden in archeologie verder vorm gegeven.

Werkgroep Heerde

De gemeente Heerde is sinds 2025 ingedeeld bij AWN-18. Dirk Haasjes is de trekker van vele activiteiten in de gemeente. Er wordt actief samengewerkt met Historische Verenigingen, metaaldetectorgroepen en archeologische bedrijven.

Website

De website is toe aan een actualisatie.

<https://www.awn-archeologie.nl/afdeling/zuid-salland-ijsselstreek-oost-veluwezoom/>

Het jubileumboek

Het jubileumboek kent inmiddels 2 drukken. Er is nog steeds vraag. Bestellen is nu echt niet meer mogelijk. Onderzocht wordt of een nieuwe druk haalbaar is.

Lezing 18 juni 2015. Wendelringen en andere halssieraden. Emile Eimermann

In aansluiting op de jaarlijkse ledenvergadering op 18 juni is een lezing gehouden worden. Wendelringen en andere halssieraden uit met name de IJzertijd zijn besproken door Emile Eimermann. Emile Eimermann studeerde Pre- en Protohistorie van Noordwest-Europa in Leiden en werkte eerst in Turkije en later in Den Haag. Later heeft hij voor verschillende archeologische bedrijven gewerkt. Sinds 1 januari is hij regio-archeoloog voor een vijftal gemeentes in de Stedendriehoek (Brummen, Epe, Heerde, Lochem en Voorst). Zijn specialisme is die van de Brons- en IJzertijd.

Enkele jaren geleden werden bij het project Waalsprong, in Nijmegen-Noord, twee bronzen halssieraden gevonden in een crematiegraf. Deze zogenaamde wendelringen zijn zeldzaam, maar

niet uniek. Beroemd zijn de twee halsringen die in de 19e eeuw werden gevonden bij het Bleekemeer in Uddel. Archeoloog Emile Eimmermann onderzocht de Nijmeegse sieraden, en maakte een studie van vergelijkbare vondsten onder andere van het grafveld op de Groevenbeekse heide in Ermelo en andere plekken op de Veluwe.

Halsringen uit Uddel; Foto Rijksmuseum van Oudheden]

Lezing 3 juni 2026 . Licht op het Verleden. Nieuwe toepassingen van luminescentie-datering in de archeologie.

Het Nederlandse landschap is enorm rijk aan aarden structuren zoals dijken, woonheuvels, raatakkers en plaggendecken, die door de vroegere bewoners werden aangelegd om hun leefomgeving te verbeteren. Vaak zijn dit soort 'aardwerken' moeilijk scherp te dateren. In het Earthwork project van Wageningen Universiteit wordt de luminescentie-methode, waarbij de laatste blootstelling van zandkorrels aan licht wordt gemeten, toegepast om de leeftijd van deze aardwerken te bepalen. In deze presentatie wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste resultaten, met speciale aandacht voor dijken en raatakkers (Celtic Fields).

Dr. Roy van Beek is als landschapsarcheoloog verbonden aan Wageningen Universiteit. Hij is vooral geïnteresseerd in de relatie tussen mens en landschap door de tijd heen, en onderzoekt deze door gegevens uit verschillende wetenschapsvelden te combineren. Dit leidt tot nieuwe inzichten die van belang zijn voor erfgoedbeheer en toekomstige landschapontwikkeling

Datering van een Dijk in Bornem (Vlaanderen) Foto R. van Beek]

Werkgroep Bouwhistorie Deventer

Door Aly Dijkstra

In 2025 is één project afgerond met een rapport. Een tweede nadert zijn voltooiing.

Steeds weer blijkt dat het maken van een goede inventarisatie, zowel van de bewonings- als van de bouwhistorie, en de verwerking daarvan in een rapport meer tijd kosten dan aanvankelijk gedacht.

En daarna blijkt vaak nog aanvullend onderzoek (vooral in het stadsarchief) nodig. Ook het zoeken naar informatie over voormalige eigenaren en het plaatsen van gebeurtenissen in hun historische context kost veel tijd. Die gegevens maken een rapport veel leesbaarder.

Projecten die afgerond zijn

Bergstraat 5

Het pand ligt aan het begin van de Bergstraat op een merkwaardig driehoekig perceel. Dat onbebouwde perceel tussen twee bestaande huizen wordt in 1390 verhuurd, met het recht daar een huis op te bouwen. In een cameraarsrekening staat dat de huurder en bouwer van het nieuwe huis, Henrik van Harvessen (Harfsen), een vergoeding krijgt voor 14000 stenen en 3500 dakpannen. Dat was een regeling die het stadsbestuur na de grote stadsbrand van 1334 had getroffen om de houten huizen met rietdaken te vervangen door stenen huizen met dakpannen, die minder brandgevaarlijk waren.

Er is een bijna compleet overzicht gemaakt van de vroegere eigenaren van dit pand. En daartussen vinden we in de zeventiende eeuw de broers Coert en Jellis Nilant/Nijlandt. Ze behoorden tot de stedelijke elite en hadden veel invloed in het stedelijk bestuur. Jellis stelde een nieuwe versie van het stadrecht van Deventer samen dat in 1644 werd uitgegeven. In dat stadsboek 'Den Gulden Adelaar' waren de privileges en rechten, de soevereiniteit van de stad en de verhouding met de adel vastgelegd.

In de negentiende eeuw heeft men blijkbaar besloten het pand op de plaats van de zolder van een lage verdieping te voorzien (dus de voor- en achtergevel te verhogen) en daarboven een nieuwe zolder en kap aan te brengen. In 1894 koopt Peter van Putten dat pand en drijft er een winkel in hoeden, petten en pelterijen. Hij gaat het pand verbouwen, brengt een nieuwe voorgevel aan en laat in de kelder een grote keuken installeren. Die keuken is nog grotendeels in de oorspronkelijke staat. In 1947 is Klaas Visser eigenaar; dan wordt de oorlogsschade hersteld en de benedenverdieping wordt verbonden met de winkel in het pand Bergstraat 1-3, de voormalige beddenwinkel van Visser. In de jaren '80 krijgt het pand weer een woonbestemming. In de jaren '90 wordt ook de zolder verbouwd en in gebruik genomen en in 2017 vindt ten slotte een behoorlijke renovatie plaats.

In het interieur is zoveel verbouwd en weggewerkt achter voorzetwanden dat er eigenlijk alleen nog iets te zien is van de balkenconstructie uit verschillende perioden.

Voorgevel Bergstraat 5

Keuken in de kelder van 1894

Reclame van P. van Putten

Projecten waaraan gewerkt wordt

Graven 6

In december 2024 kregen we het verzoek van nieuwe eigenaren van het pand Graven 6 om naar de gestrippte woning te komen kijken in verband met mogelijk historisch belangrijke delen. Dat leek ons zeer de moeite waard, omdat het een oud pand betreft met een achterhuis, en op een locatie net buiten de vroegere immuniteit van de bisschop. De huizen aan de overkant van de straat liggen

met de achterkant op de gedempte gracht van de bisschopshof.

Het achterhuis is wat smaller dan het voorhuis, en beide delen zijn voorzien van een kelder met tongewelf. In de voorste kelder is sprake van twee vloerniveaus en bij een verzakking in de vloer zijn scherven van kogelpot- en Pingsdorf-aardewerk gevonden. Gezien de steenmaten is de achterste kelder ouder dan de voorste, vermoedelijk 14^e-eeuws. Op de binnenplaats vonden we een waterkelder. De beschrijving van het bouwhistorisch onderzoek moet nog worden afgerond.

In 1908 is er een drukkerij met winkel in het pand gevestigd; in de kelder wordt een gasmotor geplaatst voor de aandrijving van de drukpersen op de begane grond. In 1922 komt het pand in handen van P. Diks, behanger en stoffeerder, die in de voorgevel een groot etalageraam laat plaatsen en de ingang verdiept (de huidige toestand).

De vroegste vermelding van het pand dateert van 1535 als 'Meister Jan van de Grave en Mechtelt zijn wijff' genoemd worden als eigenaars. Hij wordt ook Jan Schoelmeister genoemd, is provisor van het Heilige Geesten gasthuis en fungeert regelmatig als raadsman. Vanaf 1579 is Jorrien Strick eigenaar, hij is barbier. In dat jaar helpt hij samen met collega's een aantal Deventer burgers die bij Doetinchem gewond zijn geraakt door buskruit: 'durcht pulver verbranth'. Hij pacht een stuk grond in de Rijssweert, bij de huidige Rijssweerdsweg in de Zandweerd.

In 1672 koopt Marten Hermssen het pand. Hij wordt in akten vaak aangeduid als vaandrig en in 1674 is hij als getrouw aanhanger van stadhouder Willem III een van de sergeants van de Engestraat. Hij is als vaandrig, winkelier en wijnhandelaar welvarend: hij bezit een aantal huizen, een winkel, hofsteden en stukken land, en verleent leningen. De boedelbeschrijving van 1686 bij zijn tweede huwelijk omvat een grote hoeveelheid tafel-

en bedlinnen, beddegoed en meubels, goud, zilver en sieraden.

In de late 17^e en de 18^e eeuw zijn leden van families uit de stedelijke elites eigenaar: Methorst (Amersfoort), Winoldi, De Vries – Arntzenius, Ten Cate, Zegers en Ten Harmsen.

En dan is in 1889 Antoon Schoemaker niet alleen eigenaar van Graven 6, maar ook van n r. 4 en 2 en van een aanliggend pand in de Papenstraat. Daar start hij een winkel, maar richt zich al snel op de groothandel. En uiteindelijk richt hij in 1917 Senzora op: (Schoemaker **en** zonen Raamstraat).

Vanaf 1895 gaat het pand verschillende keren over in andere handen.

Ingang Graven 6

Trap van de kelder naar de straat

Tegelwerk op de wand naast de vroegere trap

Graaf van Burenstraat 13

In 1832 stond er een huis op deze plaats vlak bij de vroegere Noordenbergpoort en aan de buitenkant van de nog niet gedempte Binnengracht. Het huidige pand staat op precies dezelfde plaats en ligt niet in lijn met de percelen van de huizen aan de Graaf van Burenstraat. Die straat kwam pas tot stand na het slopen van de vesting na 1874. Het onderzoek naar vroegere eigenaren is lastig, omdat uit de beschrijvingen in de akten in het archief lang niet altijd duidelijk wordt over welk pand het precies gaat. Van dit pand is vooral de kelder interessant. Maar voordat daar onderzoek kan plaatsvinden moet de eigenaar die kelder uitruimen en dat is nog steeds niet gebeurd.

Grote Overstraat 43

Dit is een pand dat in het verleden gebruikt is door V & D. Die huurde het hele complex tussen de Brink en de Grote Overstraat. De beschrijving van het negentiende-eeuwse pand wordt aangevuld met archiefonderzoek dat grotendeels al gedaan is. De bijbehorende akten moeten nog getranscribeerd worden, en alle informatie, ook van naastliggende percelen, moet nog in rij en gelid worden gezet.

Projecten die nog steeds 'in de wacht' staan.

Nieuwe Markt 39

De eigenaar wilde jaren geleden meer weten over de geschiedenis van zijn huis. Een bezoek aan het pand leverde weinig nieuws op, omdat er veel verbouwd is. Er kan nog wel archiefonderzoek worden gedaan naar vroegere bewoners en naar de functies van het pand. Met dat onderzoek is een begin gemaakt, maar omdat het niet urgent was is dit project blijven liggen.

Walstraat 91

Het huidige pand is een samenvoeging van twee oorspronkelijke woningen; dat is gebeurd in de jaren '60-'70, toen het

Bergkwartier door particulier initiatief opgeknapt werd.

Onderzoek door de werkgroep bracht niets bijzonders in de kelder aan het licht. Maar in een scriptie van een Saxionstudent staat dat in de kelder een stuk muur staat dat onderdeel kan zijn geweest van de vroegere stadsmuur. Het is een interessant pand om archiefonderzoek te doen naar eerdere eigenaren en bewoners, en naar hun werkzaamheden. Dat is in dit geval veel werk omdat het om twee panden gaat met twee kadastrale nummers. Ook de aanliggende panden worden meegenomen in dat onderzoek. Voorlopig staat ook dit project nog in de wacht.

Kranensteeg 5

De eigenaar van het pand heeft gevraagd om een onderzoek. Nr. 5 is de woning op de bovenverdieping van het pand, nr. 7 is de woning op de begane grond. Het is een rijksmonument.

Een van de leden van de werkgroep heeft het pand bekeken en een aantal gegevens ervan en een stukje geschiedenis gerapporteerd. Inmiddels heeft het pand een nieuwe eigenaar met wie contact zal worden opgenomen.

Mogelijke nieuwe projecten

Over onderzoek naar de volgende panden is overleg gaande.

De Pessink, Epse: Vroeger restaurant / feestzaal. Onderzoek schuur.

Nieuwe Markt 25-26 : compleet onderzoek.

Grote Overstraat 54 : uitgebrand pand.
Onderzoek muren.

Rapporten die zowel digitaal als op papier verschenen zijn:

Polstraat 7 (Oudemannenhuys), Assenstraat 6, Stromarkt 19 (boek Praebstije, te koop), Boterstraat 2, Bergschild 14-16, Nieuwe Markt

40 (hotel de Vischpoorte), Waterdijk 10 (Schalkhaar).

Rapporten die digitaal beschikbaar zijn:

Grote Kerkhof 29 (saxofoonwinkel), Menstraat 8, Plasmansweg 2 (Okkenbroek), Brink 20 (Luxor bioscoop), Hoge Hondstraat 79, Menstraat 7 (borstelwinkel), Muntentorencomplex, Onder de Linden 3, Bergkerkplein 12, Brink 44-45, Molenstraat 33, Essenhuizerweg 1, Brink 78 en Bergstraat 5.

De rapporten worden op de website van de werkgroep geplaatst en staan ook op de website van de Koninklijke Bibliotheek (zoekterm: Werkgroep Bouwhistorie Deventer).

Archeologische Werkgroep Raalte

Geen bijdrage

Archeologische Werkgroep Deventer

Geen bijdrage dit jaar

Archeologie Deventer

Geen bijdrage dit jaar

Activiteiten Voorst

Door Evert en Michel Kluin

Kerk Voorst

Vanwege duurzaamheidsmaatregelen moest een deel van de vloer van de dorpskerk van Voorst opgebroken worden. Dit vond plaats in de eerste helft van 2025.

Hierbij is geen officieel archeologisch onderzoek uitgevoerd, maar kregen wij van Elise Holtman, adviseur erfgoed van de gemeente Voorst, de kans om de grond te doorzoeken.

Aangezien het kort dag was en weinig tijd, bestond dit eigenlijk alleen maar uit het doorzoeken van de grond met behulp van metaaldetectoren en een simpele keukenzeef.

Vanwege, zoals verwacht, de aanwezigheid van menselijke resten is alleen een dunne bovenlaag afgezocht.

Met de zeef zijn diverse stukken glas gevonden afkomstig uit de glas-in-loodramen. Een enkele nog met een deel van een tekst.

In 1627 kreeg de kerk van de stad Zutphen een gebrandschilderd raam. Wellicht zijn deze scherven afkomstig van dit raam. Tijdens de bevrijding en na een zware storm in 1973 werd namelijk de toren zwaar beschadigd.

Met de metaaldetector zijn een 12-tal munten gevonden. Naast drie 17 en 18-eeuwse duiten zijn dit uitsluitend 15/16^e-eeuwse munten van de laagste nominatie afkomstig uit Deventer (5), Utrecht (2), Arnhem en een zeldzaam exemplaar uit Heukelum. Vier van de munten uit Deventer zijn zogenaamde Braemsen, eenzijdig geslagen munten met in het geval van Deventer een stilistische adelaar.

De 15/16^e-eeuwse munten werden allen gevonden in het koor vlak bij een grafmonument. Ze lagen in een dunne laag zand wat lag op, waarschijnlijk, een deel van de grafkelder dat leek te horen bij deze grafsteen. Dit grafmonument is later afgedekt met een glasplaat en dus zichtbaar gebleven na de renovatie.

Alle vondsten zijn door ons tentoongesteld tijdens de feestelijke heropening van de kerk in september 2025.

Veluwsedijk 7, Nijbroek

Op 6 maart 2024 werd boerderij de Tienmorgen aan de Veluwsedijk 7 te Nijbroek volledig verwoest door een brand. Op dezelfde plaats is inmiddels weer een nieuwe woning herrezen. Vanwege de lage archeologische waarde was een officieel onderzoek niet nodig, maar zijn wij door de gemeentearcheoloog, Emile Eimermann, gevraagd om toch een oogje in het zeil te houden tijdens de graafwerkzaamheden voor de bouw van deze woning.

Tijdens deze werkzaamheden zijn geen archeologische sporen of een indicatie van een eventuele voorganger van de oude boerderij uit 1803 aangetroffen.

Volgens het kadaster uit 1832 werd deze woning bewoond door een timmerman genaamd Jannes Mekelenkamp en het toeval wou dat de werkzaamheden ook werden uitgevoerd door lieden met dezelfde achternaam. Men kon ons echter niet zeggen of dit familie betrof.

Nijbroekse wetering

Voor een betere waterbuffering en het vergroten van de biodiversiteit zijn in oktober 2025 natuurvriendelijke oevers aangelegd langs delen van de Nijbroekse wetering waarbij er extra aandacht was voor de grote modderkruiper, een zeldzame en bedreigde vissoort die hier nog te vinden is.

Vanwege wateroverlast zijn van begin 20^e- eeuw tot de jaren '60 veel graafwerkzaamheden geweest aan de wetering om het overtollige water sneller af te voeren. Hierdoor was het bodemprofiel flink verstoord. Daarom was een officieel onderzoek niet nodig, uitgezonderd bij een wat hoger gelegen deel ter hoogte van het dorp Nijbroek. Hier heeft RAAP de archeologische begeleiding uitgevoerd. Door de projectleider, Jasper Vosselman, zijn wij in de gelegenheid gesteld om hierbij aanwezig te zijn en ook op eigen gelegenheid de minder interessante gebieden te bekijken tijdens de werkzaamheden.

Hierbij zijn geen archeologische sporen aangetroffen.

Bij het onderzoek van RAAP werd nog een oud bruggenhoofd blootgelegd die tot de jaren '60 nog in gebruik was.

Klarenbeek

In verband met de aanleg van een poel vonden er op 17 en 18 december flinke graafwerkzaamheden plaats in Klarenbeek

De archeologische waarde was te laag voor een verplicht archeologisch onderzoek. Daarom mochten wij weer de honneurs waarnemen. Evert is hier voor een dag aanwezig geweest.

Het betrof een laag zandgebied met een dunne esdeklaag en de resten van een oude sloot/geul. Voor de rest zijn hier geen archeologische resten aangetroffen.

Archeologie in Heerde

Door D.S.J. Haasjes te Heerde

Inleiding

Eind 2024 namen we na vijf jaren afscheid van de regioarcheoloog Harry Pape-Luijten. Inmiddels heeft Emile Eimermann ons begin 2025 vanuit het Amersfoortse versterkt als nieuwe regioarcheoloog en hebben we al veel samengewerkt (zie de intro van Emile in de Hunnepers van vorig jaar).

Het was een interessant archeologisch jaar in 2025 met nadruk op de vondsten in het Centrum van Heerde. Eerst zal ik de archeologische onderzoeken samenvatten en in een aparte paragraaf worden de 'eigen onderzoeken' beschreven, zoals de waarneming van een ijzertijd haardkuil met paalsporen. Ook werden er mooie metaalvondsten gedaan door de metaaldetectiegroep van Heerde in Markluiden wat nu 1000 jaar bekend is. Inmiddels krijg ik nu hulp van Harry Zwarthof die ik ken van de Historische Vereniging. Ook Marino van der Meijden laat regelmatig als AWN18-lid zijn gezicht zien.

Resultaten

In de gemeente Heerde werden in 2025 veertien (14) meldingen in Archis ingevoerd. Op negen (9) locaties is een aanvullend archeologisch onderzoek uitgevoerd. De publicaties hierover zijn in de periode 2025-2026 vermeld in Archis.

Het betrof: drie (3) bureauonderzoeken (BO) en vier (4) inventariserende veldonderzoeken welke met boringen (IVO-B) zijn uitgevoerd, voorafgaand door een bureauonderzoek (BO). Ook werden op drie locaties proefsleufonderzoeken gedaan. Daarnaast werden er twee grote opgravingen uitgevoerd bij de Kosterwoning naast de Johanneskerk en bij de voormalige garage locatie Bartelds/van Leeuwen in het centrum van Heerde aan de Bonenburgerlaan. Tot slot

werden eigen waarnemingen gemeld aan de RCE.

Archeologische onderzoeken

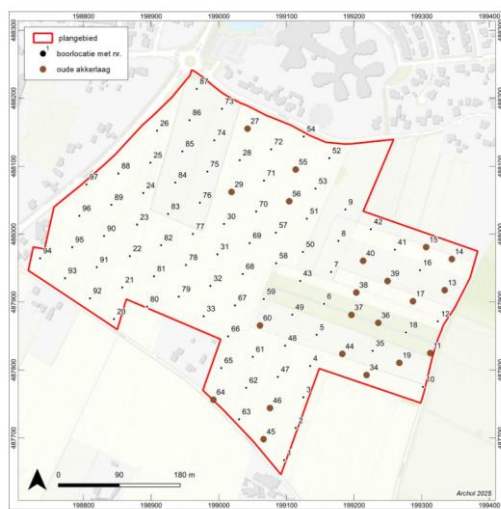
De betrokken archeologische bedrijven hebben op basis van de Erfgoedwet een redelijke tijd (twee jaar) om de rapportage(s) op te leveren. In de periode tot 2026 werden enkele rapporten gepubliceerd. De uitkomsten van de onderzoeken zijn hieronder vermeld¹:

Heerde, Horsthoekereng-West, Arcure, bureauonderzoek en booronderzoek.

Vanwege de voorgenomen planning voor een nieuwe woonwijk (600 huizen) op de Horsthoekereng wat vroeger de Markluidereng werd genoemd, is eerst een bureauonderzoek uitgevoerd. Het plangebied wordt begrensd door de Eperweg, Haneweg, Groeneweg en Schoolweg. Gezien de ouderdom van de enk gelegen op al in de prehistorische gunstige woongronden lag het reeds in de lijn der verwachting dat een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd diende te worden. Eerst is door de opdrachtgever besloten een inventariserend booronderzoek uit te voeren om te kijken of de ondergrond nog intact was. Dit bleek inderdaad het geval. Dat verkennende booronderzoek werd medio 2025 uitgevoerd met 110 boringen op 19,3 ha. Dat zijn zes boren per hectare, waardoor een goed beeld werd gekregen of de ondergrond intact was of niet. Binnen het plangebied bestaat de natuurlijke ondergrond uit grindhoudende slecht gesorteerde smeltwaterafzettingen afkomstig van de nabij gelegen stuwwal. De toplaag van het plangebied bestaat uit een 45 tot 100 cm dik akkerpakket (het zogeheten plaggendek. Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek de deklaag op enkele locaties nauwelijks 40 cm dik te zijn). Onder het akkerpakket is op de meeste plaatsen een intacte B-C horizont van een veldpodzol profiel aangetroffen en, verspreid over het plangebied, in dertien profielen ook nog het restant van een B-horizont. Deze meest intacte bodemprofielen

¹ Conclusies uit de desbetreffende rapporten.

kenmerken met name het hoogst gelegen meest westelijke deel. Daarnaast is verspreid over het plangebied in éénentwintig profielen onder het akkerpakket een (restant) van een mogelijke oude akkerlaag aangetroffen. Een vervolgonderzoek werd gezien de al reeds bestaande verwachting bij dergelijk oude enkgronden inderdaad noodzakelijk geacht, dit is inmiddels met 260 proefsleuven in maart 2026 uitgevoerd. Die uitkomsten zijn nog niet beschikbaar.

Boven uitsnede kaart Maximiliaan de Man 1811 van de Eng en onder het boorgrid met de oude akkerlagen.

Heerde, Dorpsstraat 29-31 (Johanneskerk-Kosterij), Transect, proefsleuven.

In januari 2025 werd eerst een proefsleuf gegraven in de kosterstuin. Daarbij werden zoveel sporen aangetroffen dat vrijwel direct duidelijk was dat een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving noodzakelijk was. Dit

onderzoek werd later het jaar uitgevoerd, zie onder nr. 8.

Heerde, Dorpsstraat 38 (Banca- de Esculaap), Greenhouse Advies, boring.

In het plangebied is een A-C profiel aanwezig. Ter plaatse van 1 boring is het bodemprofiel verstoord. Dit rapport is nog niet ingediend en dient nog nader beoordeeld te worden.

Wapenveld, Wildekampseweg 27-45, Transect, proefsleuven.

De aanleiding voor het onderzoek is de ruimtelijke procedure die vereist is voor een milieukundige sanering, de sloop van de bestaande woningen met bijgebouwen en de realisatie van nieuwe woningen in het plangebied. Het plangebied heeft een totale oppervlakte van ongeveer 4200 m².

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is een vindplaats uit vermoedelijk de achttiende eeuw. De vindplaats bestaat uit sporen van afwatering (greppels), van landgebruik (spitsporen, es-greppels, bouwlanddek) en van terreininrichting (paalkuilen en kuilen). In de werkputten zijn 28 sporen aangetroffen, waaronder greppels en (paal)kuilen. Ook zijn er enkele natuurlijke sporen aanwezig (Spoor (S.) 11 en 12). Alle sporen dateren waarschijnlijk uit de nieuwe Tijd, uitgezonderd S.24. Deze is discutabel en kan ook natuurlijk zijn. S.10 is een zeer brede greppel/sloot en is machinaal gecoupeerd. In de werkputten zijn tenminste altijd twee sporen gecoupeerd, vaak paalkuilen/kuilen. In het veld zijn geen structuren herkend of gezien. Sommige paalkuilen zijn vierkant en doen zeer recent aan. Advies: Vrijgave.

Heerde, 2e Hoornerveenseweg 2a, Transect, bureauonderzoek en boring.

In het begin van de negentiende eeuw maakte het plangebied deel uit van een heideveld. In 1961 is de huidige woning gebouwd. Deze woning rust op funderingsbalken die tot 60 cm onder het maaiveld reiken. Ook zit er onder de woning een kruipkelder. Ter hoogte van de woning (en de schuur) is de bovengrond verstoord geraakt.

Uit het booronderzoek blijkt dat de ondergrond van het gebied uit een laag dekzand op sneeuwsmelwaterafzettingen bestaat. In een deel van het gebied is nog een restant van een podzolbodem in de top van het dekzand aanwezig. Het betreft hier een restant van de B-horizont (boring 5) en de BC-horizont (boringen 1 en 2). De humeuze bovengrond bestaat uit een 20 tot 50 cm dikke bouwvoor. Ten oosten van de woning is de bovengrond verstoord geraakt tot in de C-horizont. Het potentiële archeologische vondstenniveau is niet meer aanwezig; het potentiële archeologische sporenniveau is nog wel intact in delen van het plangebied. Advies: Vrijgave, vanwege de geringe verstoring.

Verbeelding van een IJzertijd landschap

Heerde, Bonenburgerlaan 52-54, Laagland Archeologie BV, opgraving.

Op de locatie van de voormalige slagerij Barendsen en garage van Leeuwen en later Bartelds komt in 2026 een nieuw appartementencomplex 'de Gulden Ploeg'. Op basis van het booronderzoek werden er archeologische resten verwacht binnen dit plangebied onder de fundaties van de garages. In 2025 is daarom eerst een proefsleuvenonderzoek en direct aansluitend een opgraving uitgevoerd, waarbij een urnenveld met langbed daterend uit de Late Bronstijd tot IJzertijd werden aangetroffen. Verder vonden we ook een geheel uitgelooagd inhumatiegraf uit het Laat Neolithicum met een heuse touwbeker. Deze werd en-block gelicht, maar bleek in het laboratorium toch in scherven uiteen gevallen te zijn. Restauratie daarvan wordt overwogen.

Boven: Inhumatiegraf met rechtsboven de touwbeker. Onder Harry Zwarthof bergt een crematiegraf.

Droneopname (Laagland) van het onderzoeksvlak met kringgreppels, langbed en rechtsboven het inhumatiegraf. In 2026 vindt in de linkerbovenhoek (de parkeerplaats) nog een aanvullende opgraving plaats.

Wapenveld, Grote Wetering, Sweco, boring.

In voorgaande jaren is deze locatie al besproken. Er werd met baggerresidu uit de wetering een natuurlijke oever aangelegd waardoor onderzoek noodzakelijk was. Uit het booronderzoek in 2024 werd een dichter karterend onderzoek geadviseerd. Ondanks het uitzeven van alle karterende boringen werden geen archeologische indicatoren aangetroffen. Uit deze aanvullende boringen blijkt dat het plangebied mogelijk toch meer in een lager/natter gelegen gebied gelegen was (soort eerdgrond) dan gedacht op basis van het verkennende booronderzoek. Het plangebied is vrijgegeven. Naderhand werd de stortgrond nog met metaaldetectie nagezocht, dit leverde echter zoveel metaalafval, plastic en houtresten op dat we zijn gestopt.

Veessen, De Hank, Messerschmitt Bf109, BAAC BV, bureauonderzoek en opgraving.

De berging van dit vliegtuig viel onder het Nationaal Programma berging Vliegtuigwrakken. Uit het bureau-onderzoek bleek het volgende: Het plangebied ligt aan de Nederlandse IJssellinie, waarlangs verschillende kazematten hebben gelegen. Hiervan zijn er vier opgegraven even ten zuidwesten van het plangebied. Er hebben echter geen gevechten plaatsgevonden in de directe omgeving. Op 30 januari 1944 vonden er luchtgevechten plaats boven Veessen, waarbij er in de wijde omgeving meer dan dertig vliegtuigen neer kwamen. Eén van deze vliegtuigen, een Duitse Messerschmitt Bf 109 G-6, is neergekomen op de bergingslocatie. Op dit moment is nog niet duidelijk om welk toestel het exact gaat, maar ondanks diverse bergingspogingen mag verwacht worden dat er substantiële vliegtuigonderdelen en mogelijk resten van de piloot op de bergingslocatie aanwezig zijn.

Tijdens de dieptedetectie is gebleken dat zich op de locatie van de crash een grote verstoring bevindt die duidt op de aanwezigheid van wrakdelen van het toestel, waaronder vermoedelijk het motorblok. Door de Stafofficier Vliegtuigbergingen van het

Logistiek Centrum Woensdrecht (SOVB) is een advies uitgebracht over de berging. De boordwapens vormen een compact geheel met het motorblok. Daarom is het waarschijnlijk dat dit, samen met de boordmunitie in het kaliber 13 mm, 2 en/of 3 cm, nog aanwezig is op de locatie.

Het bergingsvlak vanaf de noodbrug.

Een deel van het motorblok van de Bf109.

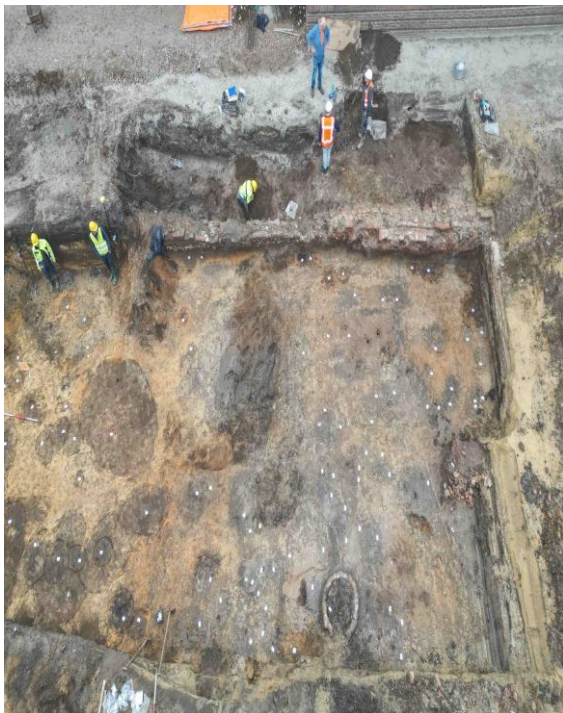
In september 2025 vond de daadwerkelijke berging plaats, waarbij een hele bergingsbrug en constructie gebouwd moest worden vanwege de locatie in de Hank, een oude IJsselarm en nabijgelegen beschermde diersoorten zoals bevers. Uiteindelijk werd het motorblok en de cockpit geborgen, naast andere onderdelen. Er werden geen menselijke resten aangetroffen. Het materiaal is door defensiespecialisten veiliggesteld en wordt op een andere locatie nader onderzocht, een eind rapportage wordt medio 2026 verwacht.

Heerde, Dorpsstraat 29-31, Transect, opgraving.

De opgraving heeft plaatsgevonden in een plangebied direct ten noorden van de vijftiende -eeuwse Johanneskerk van Heerde. Binnen het plangebied zijn twee werkputten aangelegd met een gezamenlijke oppervlakte van ongeveer 230 m². Binnen de werkputten zijn twee tot drie vlakken aangelegd. De bodemopbouw bestaat uit ophogingslagen boven op een oorspronkelijke bodem van sandr-afzetting. De opgraving heeft ongeveer 150 sporen opgeleverd, waaronder kuilen, paalkuilen, waterputten, muren en inhumatiegraven.

De sporen kunnen op basis van locatie en datering worden ingedeeld bij drie verschillende vindplaatsen:

1. Kerkhof met een immuniteitsmuur: overwegend uit de 17e – 19e eeuw;
2. Sporen van (bewonings) activiteit: overwegend uit de 17e – 19e eeuw;
3. Laatmiddeleeuwse bewoningssporen: overwegend uit de 12e – 13e eeuw.

Drone opname door Peter Montfrooij van het opgravingsvlak met bovenaan de immuniteitsmuur.

De eerste vindplaats bestaat uit een kerkhof met inhumatiegraven van zowel volwassenen als kinderen. Hiervan zijn alleen de graven opgegraven die verstoord dreigden te raken. Vrijwel alle graven, met uitzondering van een hondengraf, zijn daarnaast gevonden in het zuiden van het plangebied, ten zuiden van een immuniteitsmuur. Deze immuniteitsmuur heeft het kerkterrein afgebakend. Deze relatief dikke muur was opgebouwd met hergebruikt bouw materiaal, zoals laatmiddeleeuwse kloostermoppen en brokken natuursteen (o.a. tufsteen). Op basis van de conserveringsgraad, de aard van de graven en de ligging ligt een datering van de graven tussen de zeventiende en negentiende eeuw voor de hand.

De tweede vindplaats bestaat uit een klein deel van de sporen die ten noorden van de immuniteitsmuur zijn gevonden. Dit zijn onder andere waterputten die mogelijk kunnen worden toegeschreven aan het erf van een voormalige Kusterswoning. Daarnaast zijn er sporen zoals (afval)kuilen aangetroffen met (bouw)keramiek en bot. Enkele concentraties van paalkuilen zouden kunnen duiden op (kleine) gebouwen. De sporen zijn op basis van de vondsten en stratigrafie vermoedelijk (deels) gelijktijdig aan de eerste vindplaats (het kerkhof).

De derde vindplaats bestaat uit laatmiddeleeuwse bewoningssporen. Dit betreffen voornamelijk paalkuilen, maar daarnaast ook kuilen en een waterput. Veel paalkuilen hebben een duidelijke kern en insteek. In het noorden van het plangebied is een deel van een structuur aan te wijzen. Deze bestaat vooralsnog uit een rij staanders met een vergelijkbare omvang, vergelijkbare vullingen en gelijktijdige vondsten. Daarnaast is er in het westen van het plangebied eveneens een sporencluster die kan duiden op de aanwezigheid van een tweede structuur. De laatmiddeleeuwse sporen leverden voornamelijk lokaal geproduceerd kogelpotaardewerk op. De aanwezigheid van proto-steengoed, Pingsdorf aardewerk en

blauwgrijs kogelpotaardewerk maken een datering rond de twaalfde en dertiende eeuw aannemelijk. Dit sluit niet uit dat sommige sporen jonger of ouder kunnen zijn. Naast aardewerk hebben deze sporen opvallend veel grote brokken metaalslak opgeleverd. De hoeveelheid zou kunnen duiden op lokale ijzerproductie- of bewerking.

Heerde, Wilhelminalaan 59, Transect, proefsleuven.

Op de locatie van de oude Wilhelminaschool komt een appartementencomplex. Eerder was dit (rogge)bouwland en weiland. Nadat de fundatie was verwijderd kon er onderzoek worden gedaan. Een deel van het plangebied ligt lager in het landschap. Dit is ook de verklaring voor het vlekkerige op de C-horizont. Vermoedelijk loopt het landschap op richting het noordwesten (zie ook AHN-kaart). Zodoende is er één vindplaats aangetroffen, bestaande uit twee greppels en een kuil. Deze sporen omvatten twee greppels met een noordwest-zuidoost oriëntatie. Aan het zuidoostelijke uiteinde is een ondiepe donkerbruine kuil aangetroffen. De vondsten uit de kuil in het verlengde van de meest zuidelijke greppel (S.2) dateren tot de Volle Middeleeuwen (1100-1200). Het betreft een voetje van laat Pingsdorf aardewerk en een randfragment kogelpot. Het plangebied is daarna vrijgegeven.

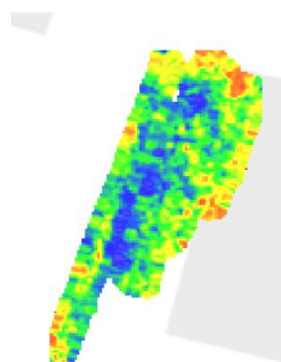
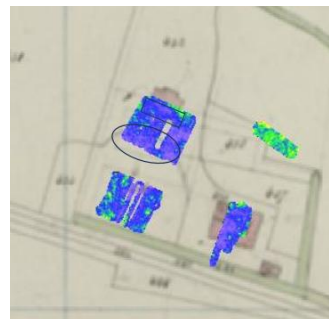
Heerde, Horsthoekerenk, AO Leiden BV, boring

Er werd eerst een inventariserend veldonderzoek gedaan met boringen. Daarbij werd een grotendeels intact natuurlijk landschap onder een ca 40-70 cm dik akkerpakket aangetroffen. Met lokaal een mogelijk oude akkerlaag eronder. Geadviseerd werd een aanvullend onderzoek met proefsleuven. Dit is inmiddels in feb-mrt 2026 uitgevoerd door het ADC.

Heerde, Vorchten, Wapenveld, Lycens BV, bureauonderzoek vanwege voorgenomen nieuwe bekabeling provinciale infrastructuur. (nog geen rapport opgeleverd.)

Heerde, Kerkdijk 2, Borchgrave en koetshuis Awn-WGMA R.R., grondradar

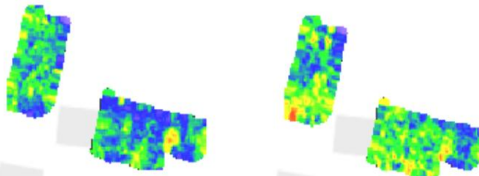
Door de werkgroep geofysische meettechnieken in de archeologie (WGMA), deel uitmakend van de Nederlandse archeologie vereniging (AWN) werd op verzoek van HHV en met subsidie van het Cultuurfonds een onderzoek uitgevoerd naar de vermeende resten van de oude havezate 'De Borchgrave' en koetshuis. Ondanks de ideale omstandigheden, werden er geen restanten aangetroffen van iets wat op bebouwing of muurresten leek. Op oude kaarten zoals de Man 1811 lijkt de voormalige havezathe ongeveer tien meter zuidelijker te hebben gestaan omringd door grachten. In 1821 werd het gebouw tot de grond toe afgebroken, kennelijk is dat rigoureuus uitgevoerd. Er werden overigens wel voldoende reflecties aangetroffen, maar deze werden geduid als grind van de smeltwaterafzettingen. Bij het koetshuis, Borchgraverweg 2 werden wel interessante reflecties gezien van een oost-west lopend muurwerk.

Boven Reflecties op de kaart van 1865 van de Borchgrave. Onder reflecties naast het koetshuis.

Heerde, Kerkdijk 15-17, Oldenbelt, AWN-WGMA R.R., grondradar.

Door de WGMA werd die dag ook onderzoek gedaan naar de fundatieresten van de voormalige boerderij de (Olde) Belt, welke na WOII is ingestort en vervolgens afgebroken werd. Er werden hier enkele mooie reflecties waargenomen, maar geen fundatieresten.

Afbeelding 45: Reflecties op ca 125cm diepte Afbeelding 46: Reflecties op ca 150cm diepte

Reflecties op 125 cm. en 150 cm diepte

**het
Cultuurfonds**

mede dankzij het Fonds voor Archeologie en Publiek

Mede dankzij het Fonds voor Archeologie en publiek

Heerde, Dorpsstraat 2a, Transect, opgraving.

De sporen bestaan voornamelijk uit grote paalkuilen die vermoedelijk tot bebouwing/ bijgebouwtje hebben behoord. Vooral aan de oostwand van werkput is een dusdanige cluster van paalkuilen, waaronder dubbele palen, aangetroffen die duiden op Middeleeuwse bewoning. De hoeveelheid sporen en vondsten is duidelijk minder dan de hoeveelheid bij de opgraving aan de kerk, wat het vermoeden geeft dat je hier net wat verder van de kern zit (ook een mooi resultaat). Tijdens het couperen van de paalkuilen zijn aanvullend nog wat middeleeuws aardewerk vondsten gedaan. Verder zijn er drie paalkuilen (met veel houtskool) bemonsterd. Mogelijk bevindt zich rond de negentiende-eeuwse waterput ook een vijf-palige spieker.

*Beelden van het opgravingsvlak bij 'Lotus'.
Boven de waterput*

Onder de (gecoupeerde) paalsporen.

Archeologische waarneming Bonenburgerlaan 44 Heerde

In 2025 werd er door mij één archeologische waarneming gedaan, maar het was dan ook een bijzondere. Deze waarneming werd afgestemd met het bevoegd gezag, de grondeigenaar en de uitvoerder. Op de locatie Bonenburgerlaan 44, waar drukkerij van der Most en later het Wijnkopersgilde gevestigd waren, was eerder bouwland van de streek de Langeslag. Dat waren West-Oost lopende lange en smalle kavels bouwland. Deze zijn op de oude kaarten goed zichtbaar.

Boven: Kadaster Heerde 1832 Sectie K, de Langeslag met lange smalle kavels.

Onder: Max. de Man 1811 uitsnede met de Langeslag (bron: Nationaal Archief- V10.33).

Vanwege de aanwezige diep uitgegraven kelders was het aantreffen van archeologie wellicht niet te verwachten. Echter, de bouwput is niet op archeologisch verantwoorde wijze vrijgegeven. De voorgenomen bouw van het appartementencomplex door aannemer Brongers resulteerde wel zonder verder professioneel onderzoek in het uitgraven van de bouwkuip. Tijdens het uitgraven van de bouwput kon gelukkig nog wel een waarneming gedaan worden door ondergetekende. Aan de zuidzijde van de kelder van de woning nr. 44 vlak bij het trottoir werden op twee meter diepte zwarte vlekken in het dekzand zichtbaar. Op die plek was de oorspronkelijke bodem nog intact. Dit bleken drie paalsporen te zijn en een haardkuil. Bij het couperen van deze kuilen werd (ijzertijd) aardewerk aangetroffen. Verder houtskool, verbrand kwartsiet, kookstenen, klopstenen, wrijfstenen, houtskool en verbrand bot. Het aardewerk werd door Huub Scholte Lubberink (RAAP) gedetermineerd. Het bestond uit verschillende potten met diverse wanddikte en magering met oer. Er zaten randscherven met nagelindrukken bij, maar ook dun poreus kustaardewerk voor de zouthandel. Ook een scherf met een zogenaamd 'seelegat'. Dit zijn kenmerken van materialen van een Late IJzertijd (350-250 v. Chr.) woonplek. De vondst werd direct gemeld bij de regioarcheoloog. Vanwege het ontbreken van de nodige mogelijkheden kon de rest van de uitgraving

niet worden begeleid. Alle tijd ging zitten in de noodopgraving.

Laat IJzertijd aardewerkscherven, waaronder een seelegat, randscherven met nagelindrukken, kust-aardewerk voor de zouthandel, en kookstenen uit de haardkuil van Bonenburgerlaan 44.

De (vermoedelijke) haardkuil van 100x40cm met het vondstmateriaal en donkerbruin zand. Rechtsonder een klopsteen.

Archeologische vondstmeldingen.

In de gemeente Heerde werden in 2025 diverse bodemvondsten gemeld, bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (2x RCE), door registratie in PAN (35 voorwerpen) of door melding bij de Heerder Historische Vereniging (3x HHV). Namens PAN bezoekt Jolle Fonk ons nu regelmatig voor de registraties. Er is een aanzienlijke achterstand bij PAN voor determinatie van de voorwerpen.

- **2025:**
 - Gemeld: 35
 - Gevalideerd: 9

Functie	Aantal
Sieraad	4
Gordel en gesp	1
Wapen/gereedschap	3
Verzegeling/waarmaak	1

Overzicht van de meldingen in PAN in 2025. (bron PAN-Jolle Fonk).

Vanwege het 1000-jarig bestaan in 2025 van Markluiden werd door de metaaldetectiegroep Heerde veelvuldig gezocht in dit buurtschap. In augustus was er zelfs een heuse zoekdag waar ook AWN18 leden bij betrokken waren en Stijn Arnoldussen van het GIA. In de jaren negentig waren er al romeinse munt- en fibula vondsten gedaan. In 2024 werd er een bronzen vlakbijl type Nienborg gevonden. Er werden daarna nog meer bijzondere vondsten gedaan, zoals nog een bronzen bijl, een bronzen speerpunt en twee kanonskogels. Ook werden er veel munten en gebruiksvoorwerpen gevonden. Omdat in 1944 een Amerikaanse B17G bommenwerper boven Markluiden was ontploft was er extra aandacht voor onderdelen van dit vliegtuig en die werden aangetroffen: Tientallen punt 50 patronen, instrumenten en metaaldelen van het vliegtuig. Een selectie van deze vondsten wordt hieronder getoond:

De speerpunt direct na de vondst (links).
DB 3313, PAN 182305.

Arretonbijl DB3084 na conservering.

Er werden tijdens de besproken onderzoeken meermaals relevante sporen aangetroffen en vondsten gedaan. Deze worden in de rapporten vermeld, soms met foto's. Er zijn daarnaast afwijkingen van sommige bodemprofielen geconstateerd. Het vondstmateriaal wordt na onderzoek, determinatie en tekening overgedragen aan het Archeologisch Depot Gelderland (eerder PDB) van de provincie Gelderland te Nijmegen (Valkhof)2.

Eind 2025 verscheen het 400 pagina's dikke boek over het 1000 jaar oude buurtschap Markluiden, daarin konden we deze vondsten in vermelden. (het boek is voor 25 euro te verkrijgen bij de auteur Haasjes).

Zaakidentificatie	Plaats	Toponiem	Sporen en vondsten
5693867100	Wapenveld	Wildekampseweg 27-45	Greppels en paalkuilen
5737217100	Wapenveld	Wapenveld, Grote Wetering	Afval metalen, plastic, drijfhout
5765413001	Veessen	De Hank,	Delen van Messerschmitt 8f109
5749879100	Heerde	Heerde, Dorpsstraat 29-31	150 sporen, waaronder kuilen, paalkuilen, waterputten, muren en inhumatiegraven in drie vindplaatsen
???	Heerde	Bonenburgerlaan 52-54	Urnenveld met langbed uit de IJzertijd en inhumatiegraf met touwbeker
5857195001	Heerde	Dorpsstraat 2a	paalkuilen, 19e -eeuwse waterput, tien stuks middeleeuws aardewerk

Selectie van vier metaalvondsten in Markluiden.
- Een zegel met initialen HDW (Kolkbrug) - Joop
- Een zilveren lepeldeel met stad Kampen (Oldenbelt) - Ruben
- Een zeldzame zilveren duit 1591 Saltbommel (akker Nooteboom) - Marino
- Een koperlegering van een paardentui versiering - Niek

Enkele vondsten uit Markluiden door de lokale metaaldetectiegroep Heerde.

Tot zover het overzicht van de gemeente Heerde over het jaar 2025..

Expositie in het Heerdermuseum

Dit jaar (2026) is er een expositie in het Heerdermuseum vanwege het feit dat Heerde 850 jaar geleden kerkrechten kreeg. De highlights van vondstmateriaal vanaf 1926 tot heden wordt getoond. Afkomstig uit collecties van particuliere verzamelaars, uit het depot van Museum Valkhof en uit het depot van het R.M.O te Leiden. U bent van harte welkom in Villa Jacoba te Heerde!

2 <https://www.archeodepot.nl/Zoeken>

Verslag samenwerkende werkgroep Archeologie gemeente Lochem over 2025

Door Jan Venselaar. jan@venselaar.nl

Organisatie en ontwikkeling

Aan de werkgroep wordt deelgenomen vanuit het Historisch Genootschap Lochem-Laren-Barchem, de Elfmarken en AWN. Ze vormen daarmee in de praktijk ook de archeologische werkgroepen van de beide in Lochem actieve historische verenigingen.

Dit jaar zijn er 2 actieve deelnemers bij gekomen en is contact gekomen met meer metaaldetectoristen die actief zijn in de gemeente.

Om naast een actieve, maar kleine, kern van werkgroepleden toch ook breder meer mensen te betrekken bij archeologie in de gemeente Lochem is besloten een 'platform gemeente archeologie Lochem' op te zetten waarmee meer ruchtbaarheid aan alles wat er op dat gebied gebeurt gegeven kan worden. Daarmee kan de informatie breder en over meer geïnteresseerden verspreid worden. Dat kan ook de communicatie met de gemeente wat versterken. Het secretariaat daarvan ligt bij Dirk Jacques van De Elfmarken.

Medewerking aan en waarnemingen bij werkzaamheden in de gemeente

In 2025 is er door werkgroepleden tweemaal meegewerkt aan archeologische onderzoek.

Aan het eind van dit verslag worden de overige interessante officiële onderzoeken vermeld die in 2025 in de gemeente hebben plaatsgevonden.

Verder is de werkgroep 6 keer om aanvullende informatie gevraagd bij gepland archeologisch vooronderzoek.

Stadsmuur Westerwal

Bij reconstructie werkzaamheden aan de weg en parkeervakken aan de Westerwal in juli werden 'onverwacht' de restanten van de voormalige stadsmuur aangetroffen. Een graafmachine trok een stuk ervan af. Een op dat moment passerend raadslid waarschuwde de gemeente en Gerard Tiemessen werd ingeschakeld om vast te leggen wat er werd aangetroffen en de schade te beperken. Samen met de regioarcheoloog Emile Eimermann is verder nood-onderzoek gedaan.

Korte samenvatting van de waarnemingen (door Emile Eimermann).

De muur is 1 m tot mogelijk ca. 1,20 m breed, maar is nu in losse stukken. De basis bestaat uit een pakking van vooral gebroken bakstenen en ijzeroerbrokken. Aan de meest noordelijke zijde is de muur nog het best bewaard gebleven (richting de oorspronkelijke stadspoort) en hier al vanaf 20 cm onder het maaiveld aanwezig. Opvallend is het gebruik van houten palen, waarvan afdrukken nog op twee plekken zijn te herkennen. Mogelijk

duiden deze op een mogelijke weergang. De muur heeft op het best bewaarde deel nog een minimale hoogte van 1,20 m, maar de onderzijde en het diepste punt van de muur konden worden niet aangetoond. De gebroken oranje bakstenen die in de muur zijn verwerkt, hebben een breedte van 13-14 cm en een dikte van 8-8,5 cm. De bakstenen zijn voor de helft gebroken (breukstenen), maar zullen een oorspronkelijke lengte van ca. 26-28 cm hebben gehad. De ijzeroer brokken hebben ongeveer een dikte van ca. 10 cm, een breedte van ca. 17 cm en een lengte tot ca. 20 cm. Het baksteenformaat en het gebruik van ijzeroerbrokken binnen de pakking valt goed in de 14^e eeuw te dateren. Dit komt overeen met het historische gegeven dat Lochem rond 1330 een stenen stadsmuur mocht bouwen.

Proefsleuven onderzoek Lenderinkstege, Laren

Bij

Het proefsleuven onderzoek aan de Lenderinkstege in Laren dat begin december door ADC Archeoprojecten is uitgevoerd, is op aanraden van de regioarcheoloog een uitnodiging uitgegaan naar de werkgroep of men geïnteresseerd was daaraan deel te nemen, één persoon per dag. Uiteindelijk hebben een 4-tal mensen, deels ook vanuit AWN Zutphen, deelgenomen. En er is verder

door twee metaal detectoristen gezocht rond de sleuven.

Detectorist Edwin Rechterschot meldde dat er niet echt interessant materiaal is aangetroffen. Gevonden zijn enkele duitjes, Willem centen, Leeuwen centen en musket kogels. Wel waren er heel veel granaat scherven.

De leukste vondst was een klein tinnen fluitje (zie foto's). Hoe oud dat is? [wg dossier 4115]

De resultaten van het onderzoek kunnen mogelijk leiden tot verder onderzoek op een deel van het terrein. Bekend is in ieder geval dat middeleeuwse bewoning onder de oude enk aanwezig is. Het onderzoek is nu in de uitwerkingsfase, maar wordt vast vervolgd.

Aangemelde vondsten

Overdracht collectie Ben de Graaf

De overdracht van de collectie en het bijbehorend archief van Ben de Graaf aan het Historische Genootschap Lochem Laren Barchem, is dit jaar een belangrijke gebeurtenis geweest. Zijn collectie bestrijkt 40 jaar onderzoek in Lochem.

Dat deze collectie en alle documentatie daarbij naar het HGL komt, is een eer maar geeft ook verantwoordelijkheid. Enkele leden van de werkgroep richten zich nu speciaal op het goed inventariseren en toegankelijk maken er van.

Op de kaart is aangegeven waar Ben de Graaf vanaf 1983 in de oude stad opgravingen en waarnemingen heeft gedaan

Bekijken van enkele vondsten uit zijn collectie bij het tekenen van de overdracht op 16 oktober 2025, in de Veldmaat. Van l. naar r., Sietse Pen secretaris HGL, Ben de Graaf, Gerard Tiemessen, Arjen Dieperink

Bronstijd kokerbijl

13,5 x 4,5 2,1 cm, [wg-dossier 4201]

Metaaldetectorist Robbin de Jonge vond in de zomer nabij de Berkel bij Zwiep een fraaie bronzen kokerbijl (van het type Rheden, met versieringen van pseudo-vleugels en ook zijn er

groeven zichtbaar over de gehele lengte van de kokerbijl). Hij heeft hem laten conserveren. Het is een fraaie aanvulling op de bronsvondsten die we inmiddels kennen binnen de gemeente. Zie ook vorig jaarverslag daarover. De bijl is ook al tentoongesteld tijdens de Open Monumentendag 13 september. De bijzondere vondst heeft ook publiciteit gekregen, oa in de Berkelbode, Erfgoednieuws Lochem en het Detector Magazine. De vondst blijft in het bezit van de vinder.

Collectie vondsten gedaan bij een voormalige boerderij.

De bewoner van de tot woonhuis omgebouwde boerderij aan de Whemerweg Almen heeft daar 25 jaar gewoond en ging verhuizen. In de loop der jaren heeft hij bij verbouwingen en werkzaamheden in de tuin allerlei vondsten gedaan: keramiekscherven, metaal, glazen flesjes, en ook hulzen en kogels uit de tweede wereldoorlog. Er is daar eind april 1945 flink gevochten. De locatie is in een gebied wat archeologisch mogelijk interessant is, vanwege middeleeuwse bewoning en grafvelden etc. in dat gebied.

Bij eerdere contacten met AWN en de archeologen van de gemeente Zutphen was vastgesteld dat er in elk geval eind middeleeuwse keramiek tussen zit. Waaronder een zogenoemde 'melkschaal' uit de 15de eeuw die deels uit scherven kon worden gereconstrueerd. Dat werd aangetroffen in een vroegere mestkelder bij afbraak van een oude schuur.

De meeste overige vondsten zijn van latere datum en tot zeer recent te dateren. Dat is allemaal tamelijk aan het oppervlak aangetroffen.

Aardewerkscherven en glas zijn overgedragen aan de werkgroep om uit te zoeken of er nog meer interessant ouder materiaal bijzit. Verder blijven de vondsten in het bezit van de vinder.

[wg dossier 6003]

Kleinere detector vondsten

Af en toe worden detector vondsten aan de werkgroep gemeld als die archeologisch

belangrijk zijn. Als voorbeeld de hiervoor genoemde kokerbijl. Maar ook kleine vondsten kunnen interessant en informatief zijn vanwege de 'petite histoire' die er soms aan te verbinden zijn.

Edwin Rechterschot, lid van de werkgroep, meldde de vondst van een knoop bij de brug naar de Cloese. Zie bijgaande foto. [wg dossier 4114]

De informatie die erover van een geraadpleegde deskundige kreeg, was: 'Deze knoop bestaat uit 2 of 3 verschillende aparte onderdelen: te weten de voorzijde, de achterzijde en mogelijk een los draadoog. Later in elkaar gestoken en op elkaar geperst of eigenlijk gefelst, zodat er een mooie knoop ontstaat. Deze techniek ontstaat rond 1820 en wordt de daaropvolgende 30 jaar steeds verbeterd. Deze knoop zal dateren uit die laatste periode en daarna. Ik schat tussen 1850 en 1900.'

Mr. Cornelis Jacob Sickesz was in de bovengenoemde periode Kasteelheer van De Cloese in Lochem. Uit publicaties is een afbeelding bekend van een huisknecht op De Cloese. De knopen van het uniform zijn voorzien van de letter "S". Zeer waarschijnlijk is dit zo'n knoop en heeft iemand, even buiten aan het werk, deze knoop verloren.

Eric Karssen meldde aan de regioarcheoloog Stedendriehoek (Emile Eimermann) de vondst van twee kanonskogels (ca. 80 en 100 mm) bij de Cloese. De kleinste is mogelijk eerder een mortierkogel (gat is

later gedicht met lood). Beide kogels zijn bij elkaar gevonden. [wg dossier 4301]

Inventarisatie vondsten in de gemeente Lochem

Een belangrijke activiteit van de werkgroep is het in kaart brengen van alle beschikbare informatie en kennis over archeologische vondsten in de gemeente Lochem. Het doel is deze informatie en kennis over de oude geschiedenis van deze regio en specifiek Lochem goed te documenteren en waar mogelijk die voor iedereen toegankelijk maken. De bedoeling is om daarmee het archeologisch beeld van de gemeente completer en bekender te maken.

Daarmee kan de bestaande archeologische waardenkaart van de gemeente worden aangevuld. Bij onderzoeken voorafgaand aan nieuwe bouwprojecten, wordt deze informatie ook inderdaad regelmatig bij de werkgroep opgevraagd.

Oudere rapporten en documenten worden bestudeerd en wordt in kaart gebracht welke vondsten (en/of herinneringen daarover) bij musea, depots en particulieren in bezit zijn. Die laatste zijn dan de zo genoemde 'toevalsvondsten' die worden aangetroffen bij werk op het land, in de tuin of met de metaaldetector. Naast beschrijven en registreren wordt, indien zinvol, de vondst verder onderzocht. Zo kan soms een benaming en datering meer precies bepaald worden. Ook eventuele conservering van bijvoorbeeld metalen voorwerpen kan overwogen worden.

De inventarisatie en database voor het deel van de gemeente Lochem dat de voormalige gemeente Gorssel omvat, is op hoofdlijnen klaar. Nieuwe meldingen worden daarin opgenomen. Er wordt nu gekeken of dit ook in een GIS systeem (digitale kaarten) kan worden opgenomen.

Er is in 2025 ook een aanvang gemaakt met het maken van deze inventarisatie voor het gebied van de oorspronkelijke gemeente

Lochem. De informatie uit het archief van Ben de Graaf zal daarin een belangrijk aandeel hebben.

Publieksvoorlichting

Interessante vondsten en informatie wordt opgenomen in het 'virtueel museum' van het Historisch Genootschap. De website is in 2024 anders opgezet en gesplitst.

Het virtueel museum vindt u nu onder

<https://erfgoedlochem.nl>, specifiek onder de kop 'Bodemvondsten' <https://erfgoedlochem.nl/voorwerpen/bodemvondsten/>. Inmiddels blijkt een verdere

aanpassing noodzakelijk, mede door het succes. Door het grote aantal items is het overzicht en daarmee toegankelijkheid verminderd. Komend jaar zal dat worden aangepakt.

De werkgroep archeologie heeft een eigen pagina binnen de website van het Historisch Genootschap

<https://hglochem.nl/archeologie-old/>. Die zal ook opnieuw worden opgezet.

Publicaties, rapporten en kleine studies die dit jaar zijn verschenen:

- in OnsMarkenboek 2025 nr 1, 'Een kleine vondst, en grote blik terug in de tijd', door Jan Venselaar. Over een bronstijd vondst in Gorssel.

Presentaties en kleine tentoonstellingen

- 24 mei stand met informatie op Geschiedenisbeurs Laren,
- Daarbij tevens een lezing over archeologische vondsten rond Laren door Jan Venselaar
- 13 september, tijdens Open Monumentendag vitrine met vondsten en posters over de werkgroep, de opgravingen bij Beukenstein in 1983 (olv Ben de Graaf) en waarnemingen mbt de vroegere vestingwerken van Lochem.
- Ook was daar de mobiele Archeohotspot van de archeologische dienst Zutphen aanwezig. Daar was veel belangstelling voor.

- 13 december presentatie bij het HGL Geschiedenis Café, over de collectie Ben de Graaf, door Jan Venselaar.

Handouts van presentaties en routes, verslagen en rapporten worden zoveel mogelijk beschikbaar gemaakt via de websites van de in de deelnemende organisaties en/of kunnen bij een van de contactpersonen worden aangevraagd.

Overig archeologisch onderzoek in de gemeente Lochem in 2025

mede opgesteld door Emile Eimmermann, de regioarcheoloog Stedendriehoek.

De werkgroep houdt bij waar in de gemeente archeologisch onderzoek wordt gedaan. De werkgroep wordt daaraan voorafgaand in enkele gevallen door het betreffende onderzoeksbureau om informatie gevraagd: in 2025 gebeurde dat 6 keer.

In 2025 zijn er, uitgaande van de Archis meldingen, op 23 locaties onderzoeken gedaan/gemeld binnen de gemeentegrenzen. Dat ging voor de helft over bureauonderzoeken ter voorbereiding op mogelijk verder veldonderzoek. Een aantal daarvan betrof verzwaring van het elektriciteit, een kabelnetwerk en een watertransportleiding wat dus op termijn dus graven op een aantal trajecten en locaties zal betekenen.

Bijna alle andere meldingen betroffen veldonderzoek door boringen en proefsleuven. Het ging daarbij in het merendeel van de gevallen relatief kleinere ingrepen, verbouwingen en nieuwbouw in bestaande bebouwing, weg of leiding aanleg, op plekken waar al veel gebouwd is. In het algemeen bleek na dit onderzoek dat de bodem al te sterk is verstoord en/of dat de archeologische waarde afwezig is.

Er is maar één archeologische opgraving in Archis gemeld, aan de Nijkampsweg. Daar lag een 17-18de eeuwse erf, het Heerdink. Op basis van eerder inventariserend

veldonderzoek heeft het terrein een hoge archeologische verwachtingswaarde. Het complete opgravingsrapport is nog niet beschikbaar.

Verder was er de bovengemelde noodopgraving aan de Westerwal in Lochem.

Bij de regioarcheoloog Stedendriehoek Emile Eimermann zijn verder enkele projecten in behandeling genomen die nog niet allemaal zijn uitgevoerd. Hij heeft een aantal inventarisaties uitgevoerd (21 x), waarbij meestal geen vervolgonderzoek noodzakelijk bleek. Het gaat dan vooral om kleine particuliere initiatieven of natuurontwikkeling, waarbij de ondergrond zoveel mogelijk ontzien kon worden of de aanleg plaats kon vinden in zones met een lage archeologische verwachting.

Zie hierna voor een overzicht van alle door de regioarcheoloog behandelde onderzoeken.

Enkele belangrijke waarnemingen

- Het proefsleuven onderzoek aan de Zutphenseweg, Gorssel heeft in tegenstelling tot de verwachtingen geen bijzondere resultaten opgeleverd. Er zijn geen sporen van bewoning aangetroffen of vondsten die aanleiding voor nader onderzoek zouden kunnen zijn. Het terrein is vrijgegeven en inmiddels staan de woningen er. Direct ten noorden wordt ook voor woningen geschikt gemaakt en gezien de hoge verwachting door de nabijheid tot de vindplaats Grooterkamp, zullen daar eerst nog proefsleuven worden aangelegd.

- Het proefsleuvenonderzoek aan de Lenderinkstege in Laren, heeft bewoningsresten aangetoond. Dat zal verder onderzoek noodzakelijk maken. (zie hiervoor)

- In Gorssel de Elfuursweg. Op basis van booronderzoek in 2024 was een hoge archeologische verwachting vastgesteld. Er is dit jaar geen verder onderzoek gemeld.

- In Lochem het plangebied Lochem Oost - Tusselerdijk, was bij proefsleuven onderzoek in een deel brons- en ijzertijd bewoning

aangetroffen. Mogelijk verder onderzoek was nodig. Er is dit jaar geen verder onderzoek gedaan.

Contactpersonen bij de werkgroep

voor het Historische Genootschap:

Jan Venselaar, archeologie@hglochem.nl
voor De Elf Marken:

Dirk Jacques, d.jacques@planet.nl ([tevens secretaris platform](#))

voor AWN18: Gerard Tiemessen,
awn18secretariaat@gmail.com

En we zoeken versterking van onze werkgroep. Er is nog veel te doen!

Volledig overzicht van de door de regioarcheoloog Stedendriehoek behandelde onderzoeken

door Emile Eimermann

DO – opgraving:

Nijkampsweg 5 door Transect: resten van het historische boerenerf zijn aangetroffen op de locatie van de gesloopte boerderij (de voorgevel wordt ingepast in de nieuwbouw). Deze resten gaan mogelijk terug tot sporen uit de 17^e-18^e eeuw). Een en ander wordt door Transect nader uitgewerkt.

IvOp – proefsleuven:

Gorssel – Zutphensweg (Smitskamp zuidelijk deel): vrijgave. De proefsleuven uitgevoerd door ADC ArcheoProjecten hebben geen archeologische resten opgeleverd. Net wat lager gelegen zone t.o.v. de aangrenzende dekzandwelingen.

Laren – Lenderinkstege (nieuwbouw Laren-Zuid): Proefsleuven zijn uitgevoerd door ADC ArcheoProjecten met als resultaat aanwezige bewoningsresten. Uitwerking is nog gaande.

Lochem – Hanzeweg 14: vrijgave en verstoorde profielen. Geen aanwijzingen voor een mogelijke redoute in de ondergrond. Het onderzoek is uitgevoerd door De Steekproef.

Nog uit te voeren gravende onderzoeken (proefsleuven en begeleiding):

- Gorssel – Smitskamp noordelijk deel: proefsleuvenonderzoek dient nog te worden uitgevoerd.
- Lochem – Zuiderbleek 16-18: proefsleuf door de stadsgracht.
- Lochem – Paasberg 4: boringen zijn uitgevoerd. Op een klein deel komt nog een proefsleuvenonderzoek.
- Lochem – Barchemseweg 20: Op basis van het booronderzoek dient nog een proefsleuvenonderzoek te worden uitgevoerd.
- Lochem – Nettelhorsterweg N825: proefsleuvenonderzoek dient nog te worden uitgevoerd.
- Lochem – Nijkampsweg 10: proefsleuvenonderzoek dient nog te worden uitgevoerd.
- Lochem-Koopsdijk 1(b): Hier ligt een Programma van Eisen voor het uitvoeren van een archeologische begeleiding. De hoop is dat deze in 2026 kan worden uitgevoerd.

Inspectie/noodwaarneming:

Lochem – Westerwal 20: bij herinrichting is de stadsmuur geraakt en helaas deels uitgebroken. Het ontstane gat en de aan de kopse noordzijde nog intact deel zijn gedocumenteerd. Dit zou een mogelijkheid kunnen bieden tot het ter plekke zichtbaar maken van de stadsmuur in de ondergrond.

Specialistisch onderzoek:

Almen – crypte in de Almense kerk: een onderzoeksteam is bezig met het opzetten van specialistisch onderzoek. Aestemica heeft voorstudies verricht. De gewelfconstructie en uitermate goede conservering van de begraven personen (natuurlijke mummificering) worden bedreigd. Stichting Almens Crypte maakt zich daarom hard voor de hoognodige renovatie en het uitvoerend van vernieuwend onderzoek op de mummies.

IVO-Oo – bureau-boorstudies:

Almen - Stopdijk 4: vrijgave.
Gorssel – Bloemenkamp: vrijgave.
Harfsen – aanleg fietspad: booronderzoek dient nog te worden uitgevoerd.

Laren – Ooldselaan 9: intacte bodemprofielen.
Lochem – Dochterenseweg 27: vrijgave.
Lochem – Plangebied Hessenweg: vrijgave, laaggelegen gronden en verstoorde bodemopbouw.
Lochem – Hessenweg 5: vrijgave, diepe verstoringen.
Lochem – Kwinkweerd 3: vrijgave.

Nog uit te voeren booronderzoeken:

- Epse Gorssel Zutphen Kabels ABU (uitkomsten niet bekend)
- Gorssel – Noordoost Nieuwbouw
- Harfsen – Zuidwest Nieuwbouw
- Harfsen-Laren Netverzwaring
- Laren - Nengersteeg 2
- Lochem - Nieuwstad 8 (uitkomsten niet bekend)
- Tracé Lochem – Hof van Twente (uitkomsten niet bekend)
- Zutphen-Gorssel-Deventer-Harfsen – Liander nieuwe ringleiding: booronderzoek op enkele tracé-delen.

BO - Bureauonderzoeken:

Epse - Epsewaarden (bureauonderzoek): Nog onduidelijk of er een aansluitende archeologische begeleiding is uitgevoerd naar de historische duikers en WOII-resten. De in de landelijke database aangegeven vermoedelijke Romeinse vindplaats blijkt gebaseerd te zijn op een administratieve fout.
Lochem – Goorseweg 27 Intratuin: vrijgave reeds door oud-regioarcheoloog Harry Pape afgegeven.
Lochem – Landgoed De Wierse: Mogelijk nog een archeologische begeleiding voor beekdalonderzoek
Lochem – Landgoed Wildenborch: geen vervolg.
Barchem – Tobbert 2: Vrijgave (studie reeds in 2019 uitgevoerd).
Barchem – Vordenseweg 9: vrijgave.

Archeologische Werkgroep Apeldoorn AWA

Door Chris Nieuwenhuize

Veldonderzoek Ugchelen

Als er op grote schaal grond wordt afgegraven is dat altijd interessant, maar levert het zeker niet altijd wat op. De AWA onderzocht een terrein langs de Ugchelse grensweg. Het was een mooie en gezellige avond, maar behalve ondefinieerbaar oud ijzer leverde de zoektocht niets van belang op.

Neergestorte Lancaster bij de Woeste Hoeve

In 2025 zijn enkele leden van de AWA begonnen met de inventarisatie van neergestorte vliegtuigen uit de tweede wereld oorlog. Daarvoor is allereerst onderzoek gedaan in de gemeentearchieven van Apeldoorn en Ede en vervolgens is van enkele toestellen ook de plaats bezocht waar de vliegtuigen zijn neergestort. Een van de eerste onderzochte toestellen betrof een Engelse Lancaster bommenwerper die in de nacht van 26 op 27 november 1943 neerstortte in de buurt van de Woeste Hoeve. Al diezelfde nacht meldde de brandweer dat het toestel volledig was uitgebrand en dat de resten “met schoppen zand” waren gedooft.³

³ CODA, Toegang 017 Dienst der gemeentelijke brandweer, Inv. nr. 30-31;

⁴ CODA, Toegang 193 Gemeentepolitie Apeldoorn, Index 30, Dagrappporten 26-11-1943 en

Hoewel de inzittenden niet meteen allemaal werden gevonden, was bij de gemeentepolitie de terechte veronderstelling dat de hele 7-koppige bemanning was omgekomen.⁴ Dat het vliegtuig deels al in de lucht in stukken moet zijn gebroken blijkt uit het feit dat pas bijna 2 weken later, op 7 december, het lichaam van J.D. Lynch werd teruggevonden. De bommenrichter van het toestel.⁵

Bij een onderzoek van de locatie ongeveer 40 jaar later, stelden de onderzoekers vast dat op de plek van de crash nog steeds niks groeide en dat aan het oppervlak veel kleine fragmenten van het vliegtuig lagen.⁶

In 2025 onderzocht de AWA dezelfde plek. Nog steeds zijn er kale plekken waar niets groeit maar waar veel stukjes, grotendeels gesmolten, aluminium liggen. Tussen de teruggevonden fragmenten zat één onderdeel met een serienummer dat eenduidig teruggekoppeld aan een Lancaster bommenwerper. Het betrof een klepje dat in de cockpit één van de vier schakelaars afdekte voor de blusinstallatie voor elk van de motoren.

Onderdeel AM 27N / 14 Klepje voor schakelaar van de blusinstallatie

27-11-1943

⁵ Idem. 7-12-1943

⁶ A. Meijer. 55 namen op Heidehof

Neergestorte B17 bij het Kootwijkerzand

Een tweede onderzochte toestel betrof een Amerikaanse B17 bommenwerper die op 10 oktober 1943 neerstortte ten zuiden van het Kootwijkerzand. Het verhaal van deze crash is uitgebreid beschreven in het boek “Luchtoorlog boven Ede” van Evert van de Weerd. Het toestel werd door de bemanning de “Pasadena Nena” genoemd en stortte neer op weg terug na een grote aanval op spoorwegknooppunt Münster met bijna 300 andere vliegtuigen.

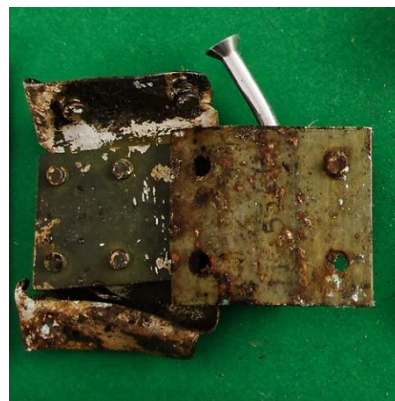
Aan het eind van de aanval waren in totaal 30 B17-s “missing in action”. Daaronder de Pasadena Nena van piloot John Justice, voor wie het de 17^e vlucht was in 3 maanden tijd. Na op de terugtocht geraakt te zijn werd boven de Veluwe duidelijk dat het toestel Engeland niet zou halen. De eerste 4 bemanningsleden sprongen boven Apeldoorn uit het toestel en kwamen bij Ugchelen terecht. Nog eens 3 bemanningsleden sprongen boven het Orderbos en kwamen bij Assel terecht. De piloot Justice en co-piloot Shields sprongen als laatsten. De parachute van Shields ging niet open. Een 10^e bemanningslid, Sportelli, is neergestort met het vliegtuig en werd later op enkele honderden meters van het wrak gevonden. Het toestel stortte neer ten zuiden van het Kootwijkerzand. Justice kwam ongeveer 1.5 km noordelijker neer. Hij wist in 75 dagen via Gibraltar terug in Engeland te komen.

Pasadena Nena⁷

In 2025 nam de Amerikaan Brian Hetzel contact op met Staatsbosbeheer. Zijn oudoom was lid van de bemanning van het toestel en hij was erg geïnteresseerd in de historie. Dit leidde tot enkele bezoeken aan de site door de AWA samen met boswachter Laurens Janssen en Ivo de Jong, van de studiegroep Luchtoorlog.⁸ Het beeld was hetzelfde als bij de Woeste Hoeve: Veel kleine snippers vliegtuig. De grote delen zijn in vrijwel alle gevallen al tijdens de oorlog geruimd. De Duitsers hadden daarvoor speciale ruimingsploegen en die werkten blijkbaar grondig.

Ook hier een enkel onderdeel dat eenduidig aan een B17 kon worden gekoppeld omdat het een onderdeelnummer bevatte. In dit geval een scharnier van een van de vleugelkleppen.

Scharnier van vleugelklep van B17. Daaronder ijzeren plaatjes van een scherfvest

⁷ Zie 100thbg.com/aircraft/?aircraft_id=10037

⁸ Voor de SGLO zie studiegroepluchtoorlog.nl/

Ontplofte .50 patroonhuls (een van vele) en Slangklem (vondst Laurens Janssen)

Het verhaal van de crash van dit toestel en de 100 Bomb Group waar het toestel deel van uit maakte inspireerde tot een serie op Apple-TV onder de naam "Masters of the Air".

Artist impression van de crash van de Pasadena Nena door Piotr Forkasiewicz in opdracht van Brian Hetzel op basis van de verslagen van de bemanning

Archeologische Wandeling Vaassen

Als er niets te onderzoeken valt, maar het weer is mooi en de avonden lang, dan wil je als AWA ook naar buiten. In juni werd een archeologische wandeling gedaan rond Vaassen. In het landschap zijn grafheuvels en een van de mooiste en grootste celtic fields (ijzertijdakkers) van Nederland te vinden.

Grafheuvels bij Vaassen

Veldkartering in de gemeente Epe ten oosten van Vaassen

Op een mooie najaarsdag in november onderzocht de AWA een akker onder de rook van Vaassen. De hoop was een stukje van de geschiedenis van het dorp terug te vinden.

De akker leverde vrijwel geen aardewerk scherven op, hoewel de verplichting om een groenbemester te zaaien daar ook niet aan meehielp.

Met de metaaldetector werden de gebruikelijk munten gevonden. In dit geval uitsluitend uit de 18^e en 19^e eeuw. En helaas van de slechte kwaliteit die op de zandgronden ook gebruikelijk is.

Duit West Friesland

Willem Cent 1860, Duit Gelderland 18e eeuw

Vondstmelding uit Friesland

Uit Friesland kwam een bijzondere vondstmelding. De heer Gartner, geboren in Apeldoorn, maar al lang woonachtig in het noorden, meldde dat hij uit een nalatenschap vier ijzeren voorwerpen had gekregen, waarvan hij niet meer wist dan dat ze "in de jaren 50 of 60" gevonden waren "op 1.5 meter diepte", "in een bouwput tussen Hoog Soeren en Kootwijk of Ermelo".

De meegestuurde foto's tonen vier schopachtige voorwerpen van ongeveer 25 cm lang. Het meest waarschijnlijk lijkt dat het hier om plaggenstekers gaat, maar suggesties zijn welkom.

Plaggenstekers ?

Fietsbel 1930

Een bijzondere vondstmelding verliep via Martplaats. De AWA werd attent gemaakt op een advertentie waarin niet iets te koop werd geboden, maar waarin informatie werd gezocht.

Het bleek te gaan om een fietsbel, gevonden in Apeldoorn, met het opschrift "Brunier, 't Loo". Al puzzelend in Erica gemeentegidsen en advertenties in de Nieuw Apeldoornse Courant, bleek dat Reinder Brunier uit 't Loo, in de periode 1923-1942 op verschillende plaatsen in Apeldoorn als "rijwielhersteller" opereerde. In 1930 adverteerde hij ook enkele malen. De fietsbel zal dus van vlak voor de oorlog dateren.

Fietsbel van Reinder Brunier

Archeologisch Jaaroverzicht van de regio Stedendriehoek over 2025

Door Emile Eimmermann, regioarcheoloog
Stedendriehoek (Brummen, Epe, Heerde,
Lochem en Voorst)

Inleiding

Gelukkig heb ik bij het samenstellen van een jaaroverzicht voor de Regio Stedendriehoek (de regio buiten de grote gemeentes Apeldoorn, Deventer en Zutphen) uitgebreide hulp gekregen van Dirk Haasjes (Heerde) en Jan Venselaar (Lochem). Dirk en Jan hebben namelijk eigen bijdragen geschreven voor de gemeentes Heerde en Lochem, zodat ik mijn focus hieronder kan leggen op de overige gemeentes. De gemeente Brummen valt feitelijk buiten de AWN afd. 18, maar voor de Hunnepers wil ik toch kort enkele *highlights* geven. De gemeentes Epe en Voorst zullen hieronder gerangschikt naar dorp/buurtschap meer uitgebreid de revue passeren. Tezamen met de bijdragen voor Heerde en Lochem komt het beeld naar voren van een archeologisch bewogen en dynamisch jaar. Uitschieters vormen de resultaten in Heerde met middeleeuwse bewoning bij de kerk, en als belangrijke vondst een nieuwe prehistorisch grafveld vlak tegen de oude dorpskern aan. Verder is het onderzoek naar de uitgebreide (vroeg-vol-)middeleeuwse bewoning te Laren veelbelovend. Alleraardigst maar niet helemaal volgens de regels, was ook de noodmelding van de geraakte stadsmuur van Lochem, waarbij Gerard Tiemessen en ik de handen uit de mouwen mochten steken.

Resultaten

Het jaar 2025 was een druk jaar met veel archeologische onderzoeken in de diverse regio Stedendriehoek. Om toch even Brummen erbij te rekenen, aangezien dit een niet onbelangrijk deel van mijn werkgebied betreft, zijn in totaal 229 onderzoeken langs mijn bureau gekomen. De onderzoeken zijn

uitgevoerd in 214 plangebieden. In de hier volgende tabel zijn de verschillende onderzoeken naar gemeente uitgesplitst. Voor de vier gemeentes binnen het grondgebied van AWN afd. 18 (buiten Brummen gerekend), gaat het om 197 uitgevoerde onderzoeken binnen 182 plangebieden.

Gemeente	Inventarisatie	BO	IVOo	IVOp	DO	AB
Brummen	13	2	11	5	3	0
Epe	13	1	9	7	4	1
Heerde	16	2	6	6	4	0
Lochem	19	13	14	9	1	1
Voorst	33	2	15	9	2	1
Totaal	94	20	55	36	14	3

Tabel 1: De verschillend uitgevoerde onderzoeken per gemeente. AB = Archeologische Begeleiding, BO = Bureauonderzoek, IVOo = Bureau-boorstudie, IVOp = Proefsleuvenonderzoek, Inspectie = veldwaarneming, Inventarisatie = Quickscan uitgevoerd door de regioarcheoloog, DO = Opgraving.

Hierbinnen is een knip te maken in inventarisaties (zelf uitgevoerde quickscans), bureauonderzoeken (BO), booronderzoeken (IVOo) en de gravende onderzoeken. Aangezien de AMZ-cyclus een meertrapsraket is, komen de meeste resultaten logischerwijs uit de gravende onderzoeken voort, uit proefsleuven, opgravingen, archeologische begeleidingen en een enkele keer door een veldinspectie. Hieronder worden alleen de gravende onderzoeken nader besproken.

Gemeente Brummen

Hoewel Brummen niet binnen het gebied van AWN-afd. 18 valt, is het toch vermeldenswaardig de volgende opvallende onderzoeken kort te vermelden. In de dorpskern van Brummen (Marktplaats 1-3) werd namelijk voor het eerst een duidelijk middeleeuwse bewoning geconstateerd tijdens kort proefsleuvenonderzoek, met een doorstart naar een kleinschalige opgraving om deze vroeg- naar laatmiddeleeuwse resten veilig te stellen, uitgevoerd in het voorjaar van

2026 (door Sweco). Daarnaast is in een randwijk van Brummen (plangebied Elzenbos) tijdens waarderend proefsleuvenonderzoek de hier aanwezige ijzertijdbewoning nader begrensd en hier zal nog een opgraving plaatsvinden (door Transect). Als meest markante vondsten werd in Eerbeek bij de aanleg van een wadi voor de herinrichting van het parkeerterrein aan de Stuijvenburchstraat (Burgersterrein) een deel van een (laat-)Romeins en vroegmiddeleeuws (crematie-)grafveld onderzocht (een prehistorische component is nog onduidelijk; onderzocht door Raap). Toekomstig onderzoek op het aangrenzende plangebied Burgersterrein zal meer duidelijkheid in haar omvang geven.

Gemeente Epe

Het hier volgende richt zich op de enkele uitgevoerde proefsleuvenonderzoeken en opgravingen in de gemeente. Een aantal daarvan waren reeds uitgevoerd, maar werden pas in 2025 nader gerapporteerd en zijn hierom wel meegenomen in dit jaarverslag. Van weer anderen zijn wel Programma van Eisen geschreven, maar zijn de veldonderzoeken nog niet uitgevoerd.

Dorp Epe

In het dorp Epe zijn twee gravende onderzoeken uitgevoerd en dient een derde onderzoek nog te worden vervolgd. Om met deze laatste te beginnen, dient naar aanleiding van een proefsleuvenonderzoek uit 2024⁹ nog een opgraving te worden uitgevoerd in het plangebied Duisterestraat 1. Naast bewoning uit de volle middeleeuwen lijkt hier ook bewoning uit de bronstijd-ijzertijd aanwezig te zijn. Naar verwachting zal de opgraving uit te voeren door ADC Archeologie (voorheen ArcheoProjecten) in de loop van 2026 zijn beslag krijgen (er ligt een goedgekeurd Programma van Eisen).

⁹ Habermehl/Jezeer 2024.
¹⁰ Van den Helm 2025.

Afbeelding 1: Plangebied met in de rode zones in ieder geval een opgraving (uit het PvE Duisterestraat 2025 door Jezeer en Williams).

Een klein proefsleuvenonderzoek door BAAC in het plangebied Klaarbeek-west heeft weinig resultaten opgeleverd. Alle sporen lijken in de Nieuwe tijd te kunnen worden gedateerd met enkele (vermoedelijke) karresporen, een aantal kuilen en een drietal greppels (vondstmateriaal ontbreekt). Aanwezige verstoringen kunnen te maken hebben gehad met relatief recente ijzerwinning (op basis van begeleiding vondstmateriaal uit de 19^e-20^e eeuw).¹⁰ In het plangebied Enkweg 5-7 heeft een klein proefsleuvenonderzoek van Transect eveneens weinig tastbare resultaten opgeleverd. Enkele paalkuilen dateren in de late middeleeuwen tot Nieuwe tijd, maar hier kon verder geen structuur in worden herkend. Aan de basis van het plaggendeck werd een steengoedfragment uit de 15^e-17^e eeuw geborgen.¹¹

Dorp Oene

Te Oene is een waarderend proefsleuvenonderzoek en aansluitende opgraving uitgevoerd op het reeds archeologisch bekende middeleeuwse

¹¹ Scheurs/Braiek 2025.

bewoningsterrein rond het plangebied Gerrit ten Holthweg, even zuidelijk gelegen van het middeleeuwse Hof van Oene. Het Hof van Oene wordt vermeld in de oorkonde van het kapittel van St. Marie te Utrecht uit 1176 en daarom wordt in 2026 het 850-jarig bestaan van Oene gevierd (eind januari heb ik voor deze feestelijke gelegenheid een presentatie gegeven over de opgravingsresultaten). Binnen het onderzoeksgebied zijn door BAAC in totaal 552 grondsporen gedocumenteerd, waarvan er 511 nader onderzocht werden. De antropogene sporen bestaan uit paalkuilen, afvalkuilen, greppels en waterputten (tot -kuilen). Sporenzwermen in de proefsleuven 11 en 16 hebben geleid tot de twee opgegraven locaties. Binnen deze clusters van sporen zijn paalkuilen en waterputten gevonden en zijn in elk geval twee en mogelijk vier volmiddeleeuwse boerderijplattegronden zo volledig mogelijk onderzocht. De twee zekere plattegronden liggen in werkput 11 aan de westzijde van het plangebied, één hiervan betreft een bootvormige plattegrond. De tweede plattegrond in werkput 11 is rechthoekig van vorm en loopt helaas door tot buiten de plangebiedsgrens, waardoor deze niet geheel kon worden blootgelegd. In werkput 16 zijn de grondsporen minder goed bewaard gebleven én hebben meer gravende activiteiten in het verleden plaatsgevonden, waardoor oudere sporen zijn verstoord. In deze werkput liggen waarschijnlijk nog twee (delen van) van gebouwplattegronden. Dit zal nader onderzoek aan de data moeten uitwijzen. Naast gebouwen zijn ook de resten van vijf waterputten en één waterkuil gevonden, greppels met wisselende oriëntatie, breedte en diepte en een heel aantal esgreppels. Geconcludeerd kan worden dat de nu

gevonden resten behoren tot de middeleeuwse bewoningssporen die werd opgegraven in 2010 ten zuiden van het huidige plangebied. Of er ook sprake is van een fasering in tijd en/of een variatie in aard van gebruik zal nader worden onderzocht.¹² De uitwerking is op dit moment in volle gang en dit of aankomend jaar wordt de rapportage verwacht.

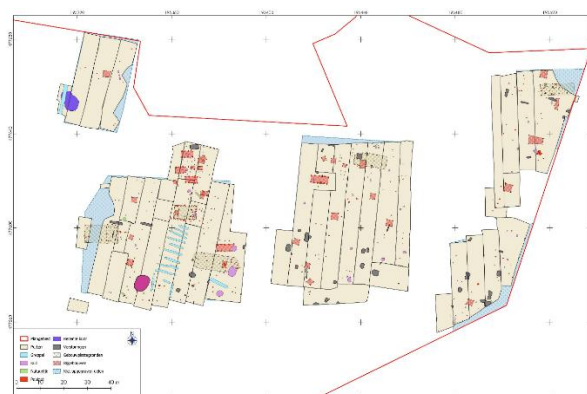
Afbeelding 2: Overzichtskaat van de gevonden grondsporen, inclusief het zuidelijk deel van de in 2010 opgegraven vindplaats (Schrijer 2025, Evaluatierapport Bijlage 2).

Dorp Vaassen

In Vaassen zijn drie gravende onderzoeken uitgevoerd en twee onderzoeken dienen nog te worden vervolgd. Van de opgravingen uitgevoerd door De Steekproef in het plangebied Oosterhof-zuid (Wannstede/Zichtstede) zijn de evaluatieverslagen opgeleverd en is de uitwerking in gang gezet. Tijdens de opgraving in 2024 zijn ijzertijdplattegronden van circa 32 bijgebouwen en van vijf grotere (boerderij-)gebouwen vrijgelegd.¹³ Dit jaar wordt de rapportage verwacht.

¹² Schrijer 2025.

¹³ Veenstrat 2025.

In de omgeving van de Dekamarkt in het centrum van Vaassen is reeds in 2022 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, dat onlangs in 2025 is gerapporteerd. Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd in het kader van een herinrichting van het centrum van het Vaassen en richtte zich op de locaties voor nieuwe bestrating en beplanting. In de vijf aangelegde proefsleuven zijn alleen recente verstoringen en enkele ontginningsgreppels waargenomen met hierin (sub-)recent vondstmateriaal. Het afdekkende plaggendek bevat een bijmenging van baksteenbrokjes en dit suggereert dat het plaggendek niet vroeger dan in de Nieuwe tijd lijkt te zijn opgeworpen.¹⁴ In het plangebied. Het kleine proefsleuvenonderzoek te Smutsstraat-Bothastraat uitgevoerd door Transect heeft eveneens weinig archeologische sporen opgeleverd, anders dan voornamelijk recente verstoringen die samenhangen met de sloop van de bebouwing.¹⁵ Proefsleuvenonderzoeken in de plangebieden van de Kopermolen en aan de Pastoorsweg/Laan van Fasna dienen nog te worden uitgevoerd.

Buurtschap Zuuk

Als vervolg op het in 2021 uitgevoerde proefsleuvenonderzoek¹⁶ heeft BAAC ene kleinschalige opgraving uitgevoerd ter plaatse

14 Derks 2025a.
15 Heijstek et al. 2025.

van het aan te leggen fietspad aan de westkant van het plangebied De Meent (N309). De uit het proefsleuvenonderzoek aanwezige middeleeuwse sporen zijn hier nader onderzocht, maar leverde niet direct de gewenste resultaten op. Enkele greppels en een bundel karrensporen werden tussen reeds in de proefsleuven aanwezige gebouwssporen herkend. Het vinden van deze sporen heeft niet geleid tot verduidelijking van de situatie. Mogelijk dat de uitwerking hier verandering gaat brengen. Ten noorden van de gebouwssporen waren nog enkele greppels aanwezig. De enkele scherven betreffen (proto)steengoed (13^e eeuw). Hoewel het onderzoek niet veel nieuwe gegevens heeft opgeleverd, lijkt er sprake te zijn van middeleeuwse bewoning in het huidige plangebied. Het is mogelijk dat slechts de rand van een grotere nederzetting is aangesneden, waarvan de kern mogelijk op de akker ten westen van het plangebied is gelegen. Indien de woningbouw nog ooit gaat plaatsvinden, dient er terdege met archeologische resten rekening gehouden te worden.

Afbeelding 4: Puttenplan en resultaten van de proefsleuf met de middeleeuwse gebouwsporen (uit het PvE N309 (km 50.9/De Meent 2025 door Aarts en Van der

16 Brouwer 2022.

Afbeelding 5: Sfeerfoto tijdens de aanleg van de werkput.

Gemeente Voorst

Binnen deze gemeente geldt ook dat enkele onderzoeken reeds waren uitgevoerd, maar pas in 2025 nader zijn gerapporteerd. Andere gravende onderzoeken bevinden zich nog in het beginstadium en worden alleen kort aangehaald.

Dorp Klarenbeek

In 2025 is in het plangebied Polveensweg 10-12 door BAAC een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Vooral rond de huidige boerderij leverde dit enkele resultaten op. In de voortuin, aan de zuidzijde, bevindt zich onder akkerpakketten en ophooglagen een vrij dicht cluster van met name paalkuilen die rond en vierkant van vorm zijn en vrij donkerbruin/zwart van kleur. In een kuil is daarnaast een stuk faience aardewerk aangetroffen, wat deze sporen in het midden van de Nieuwe tijd lijkt te plaatsen. Daarnaast is een uitbraaksleuf van een muurtje aanwezig waar gebroken handgevormde orangerode bakstenen in aanwezig waren. Op het erf van de huidige boerderij, aan de noordzijde, werd vrij snel onder de huidige verharding muurrestanten aangetroffen. Deze muurrestanten liggen ongeveer in het verlengde van de muren van de huidige boerderij. In de muur was een opvallende combinatie zichtbaar van handgevormde orangerode bakstenen en machinale paars-

rode bakstenen. Dit geeft duidelijk aan dat de muur in verschillende fasen is opgebouwd of misschien nog eens is heropgebouwd. Volgens de voormalige eigenaar was de boerderij in 1944 volledig afgebrand en hij daarna in 1947 weer opnieuw opgebouwd. Het is goed mogelijk dat de huidige nog staande boerderij de herbouwd van 1947 betreft en dat het muurwerk dat is aangetroffen inderdaad het restant uit 1944 vormt. Deze muurresten zullen in de grond aanwezig blijven en het voornemen is om dit zichtbaar te maken middels een informatiebord en mogelijk in het straatwerk bij de nieuwbouwwerkzaamheden. Overige sporen o het erf betreffen voornamelijk greppels tot sloten. Het weinige vondstmateriaal bestaat hier uit industrieel-wit-aardewerk en fragmenten van glazen flessen.¹⁷ De rapportage dient nog te worden opgemaakt.

Afbeelding 6: Allesporenkaart rond de boerderij (evaluatie­rapport BAAC door Van de Weerd).

Aan de Zutphensestraat 242-246 zal in 2026 nog een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd worden door Laagland Archeologie, op de grens met de gemeente Apeldoorn.

Dorp Nijbroek

In het kader van de herinrichting van de Nijbroekse Wetering is een archeologische begeleiding door RAAP uitgevoerd. De voormalige loop van de wetering is teruggevonden, evenals de restanten van een brug, pad en duiker waarschijnlijk de 19^e eeuw. Tot ongeveer halverwege de

17 Samenvatting uit het evaluatierapport door Vande Weerd (2026).

negentiende eeuw was er bovendien nog nauwelijks sprake van bruggetjes over de weteringen. In plaats daarvan maakte men gebruik van doorwaadbare plekken (voorden) om de oversteek te maken. In de jaren ‘60 werden grote delen van de wetering recht getrokken, waaronder binnen het onderhavige plangebied Polder Nijbroek werd vanaf de 14^e eeuw ontgonnen en ingepolderd, waarbij de wetering deels in een oude beekloop gegraven. Er was dan ook een verwachting op prehistorische resten, maar deze zijn verder niet waargenomen tijdens de begeleiding.¹⁸

Afbeelding 7: Beschoeiing van de brugconstructie met daarboven het restant van de weg Vijfmorgen (Vosselman 2025, Figuren 7 en 9).

Door Evert en Michel Kluin is een korte inspectie uitgevoerd bij de herbouw van de afgebrande boerderij aan de Veluwsedijk 7. Er zijn tijdens de aanleg van de bouwkuip geen oude resten gevonden van de voormalige boerderij.

Dorp Terwolde

Binnen het plangebied Wijkseweg 7-7a is door RAAP een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. De aangetroffen sporen, waaronder een greppel/sloot en de restanten van een bijgebouw of schuur, dateren uit recente tijd (na 1945) en zijn daarmee archeologisch niet relevant. Hierbij dient wel de kanttekening geplaatst te worden dat in de 19e eeuw in het zuidoosten van het plangebied een korenmolen heeft gestaan. Door de aanwezige bebouwing kon dit deel van het plangebied niet onderzocht worden. Het advies is om, indien binnen dit perceel nog bodemingrepen zullen plaatsvinden, hier een aanvullend archeologisch onderzoek uit te laten voeren.¹⁹

Dorp Twello

Aan de Jupiter-Hietweideweg is door RAAP een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd zonder noemenswaardige resultaten. De archeologisch relevante sporen worden geassocieerd met een 19e-eeuwse/vroeg 20e-eeuwse akker en de daarbij behorende percelering (mogelijk reikt deze percelering terug tot de 15e-18e eeuw).²⁰

Tussen april en juli 2023 heeft Sweco korte inspecties uitgevoerd t.b.v. de wegvernieuwing van de Lindelaan. In 2025 is de rapportage gereedgekomen. Geconcludeerd wordt dat binnen het wegtracé van de Lindelaan reeds diepgaande bodemverstoringen hebben plaatsgevonden die waarschijnlijk vooral te relateren zijn aan eerdere rioolwerkzaamheden en de aanleg van diverse

¹⁸ Vosselman 2025.

¹⁹ Vastenhoud en Heijting 2025.

²⁰ Heijting 2025.

andere nutsvoorzieningen (kabels en leidingen). Zeer plaatselijk is nog een restant van de onderkant van een veldpodzolbodem (restant Bh-/BC-horizont, dan wel direct restant van de BC-horizont) aanwezig.²¹

In het kader van de inrichting van een trafo-station dient aan de Rijksstraatweg-Holthuiserstraat nog een proefsleuvenonderzoek te worden uitgevoerd. Het Programma van Eisen als onderlegger is onlangs gereedgemaakt.

Dorp Voorst

Aan de Gravenstraat 30 zijn rond de historische boerderij door ADC Archeologie enkele korte proefsleuven gegraven. Relevante archeologische sporen ontbreken en er werden alleen recente ploegsporen, vergravingen en een slootvulling langs de huidige weg gevonden.²² De boerderij zelf gaat wel terug tot 16^e-eeuwse bewoning en bevat een gewelfde kelder en oude gebinten die nog nader onderzocht worden door een bouwhistoricus. De bedoeling is dat van een gebint ook een dendrochronologische datering wordt genomen.

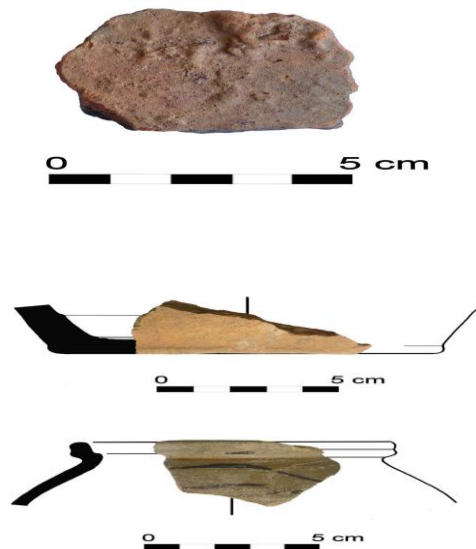

Afbeelding 8: Situatie van de sloop en herbouw van de schuur en boerderij (Gravenstraat 30). Boven de ingang van het restant van het (vermoedelijk 16^e-eeuwse) keldergewelf.

In het plangebied Winklerprins (bij de G.J. van Heuvenstraat-Binnenweg) is een proefsleuvenonderzoek door Sweco uitgevoerd. Gezien de nabijheid tot de middeleeuwse kern van Voorst was de verwachting hoog dat hier sporen zouden worden gevonden. Dit bleek echter tegen te vallen en de enkele relevante archeologische vondsten beperkten zich alleen tot het plaggendek.²³ Gezien het vondstenspectrum in het intacte deel van het plaggendek (met enkele prehistorische, Romeinse en middeleeuwse vondsten) kan wellicht wel een relatie gelegd worden met het nabijgelegen AMK-terrein. Dit AMK-terrein bevat zowel prehistorische als historische vondsten. De historische vondsten staan in relatie tot de vroege historie van het middeleeuwse Voorst en deze vielen onder de goederen, met zogeheten hofhorige boederijen, van de Benedictijnerabdij van St. Salvator te Prüm (viel rechtstreeks onder Karel de Grote). Dit blijkt uit een inkomstenlijst van deze abdij uit 893. Gezien de nabijheid tot de historische kern van Voorst dienen de nieuwbouwontwikkeling in de gaten gehouden te worden.

²¹ Ten Broeke 2025a.
²² Van Velzen 2025.

²³ Geurts en Hiemstra 2025.

Afbeelding 9: Respectievelijk van rechts naar links: IJzertijd-wandscherf met besmeten oppervlak, bodemfragment ruwwandige pot uit Mayen, waarschijnlijk laat-Romeins en een bodemfragment van een kogelpot-Pingsdorf-rand met verfstrepen (Geurts en Hiemstra 2025, Figuren 8.1, 8.2 en 8.4).

Door Sweco is aan de Kerkstraat bij wegvernieuwing in 2024 een inspectie uitgevoerd. In 2025 is het rapport gereedgekomen. Een menselijke tibia (scheenbeen) als onderdeel van een geruimd graf van het kerkhof en een deel van de (vermoedelijk) 15^e-16^e-eeuwse kerkmuur (immunitetsmuur) werden bij de wegwerkzaamheden geraakt. Hiervoor geldt dan ook dat dergelijke werkzaamheden vlakbij de kerk met een goede zorg voor het erfgoed dienen te worden uitgevoerd. In de losse grond werden als bewoningsaanwijzingen nog enkele 12^e-13^e-eeuwse kogelpotscherven gevonden, alsook slachtafval van enkele runderen.²⁴

Afbeelding 10: Impressie van de werkzaamheden vlak langs de kerk en in het profiel resten van de kerkmuur (Ten Broeke 2025b, Afbeeldingen 19 en 20).

Dorp Wilp

In de kerk van Wilp is de vloer opengebroken t.b.v. vloerverwarming en aanleg van een warmtepomp. Door Evert en Michel Kluin is een inspectie uitgevoerd. Naast het vrijleggen van de bovenzijde van enkele gewelven van grafkelders en een fundering, zijn voornamelijk muntjes en losse skeletresten gevonden. In het vervolg is het van belang dat hier met een goede zorg voor het erfgoed wordt omgegaan. De kerk betreft een rijksmonument en ook de ondergrond dient hierin mee te worden genomen. Tijdens de uitvoering was dit niet helder gecommuniceerd.

Tussen schip en het koor (apsis) loopt over de breedte een fundering bestaande uit oranje gebakken dunne bakstenen met een dikke kalkmortel van het formaat (F)= 4,5/5x12x24/25 cm. Deze loopt tegen een hier aanwezig gewelf van een grafkelder. Er zijn meerdere grafkelders aanwezig in de kerk, dichtbij het koor. De relatie tot elkaar is nog onduidelijk. Een en ander blijft verder onaangetast. Foto's en documentatie uit de jaren '80 (de vorige vernieuwing van de vloer

²⁴ Ten Broeke 2025b.

in de 20^e eeuw) kan mogelijk aanvullende informatie verschaffen.

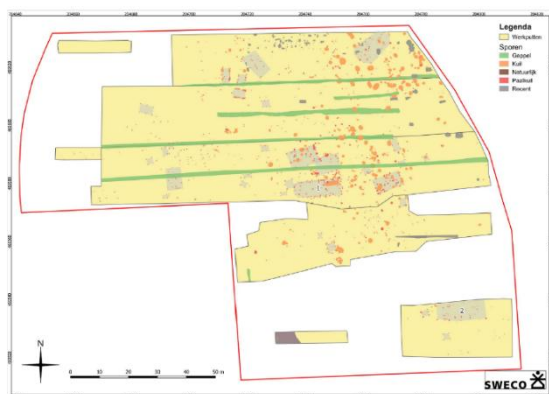
Afbeelding 11: Zijaanzicht van een gewelf van een grafkelder met ernaast een muur als scheiding tussen schip en koor. Verder een gebrandschilderd vensterglas en enkele munten, onder de vloer door Evert en Michel Kluin zijn gevonden.

In Wilp loopt i.s.m. Archeohotspots Apeldoorn en Saxion Archelogie, met als aanjager en vinder van het vondstmateriaal Jeroen Dumaij,

een onderzoeksproject naar IJsselvondsten. Studenten van Saxion gaan de historische context nader uitpluizen en Archeohotspots is o.l.v. Peter Wemerman (aardewerkspecialist Sweco) en Janneke Zuijderwijk (Archeohotspots Apeldoorn) bezig om het vondstmateriaal met vrijwilligers de categoriseren en te determineren. In een later stadium zullen resultaten nader gedeeld kunnen worden.

Verder is een klein onderzoek uitgevoerd naar de waterburcht van Wilp (Huize Wilp, Dorpsstraat 30). Grondradaronderzoek uit te voeren door de AWN grondradarclub gaat dit jaar mogelijk tot nadere resultaten leiden. Ook dit project wordt vervolgd.

Eveneens is in 2025 het evaluatie rapport van de opgraving aan de Posterenk (Enkweg 10), uitgevoerd door Sweco, opgeleverd. Hopelijk kan deze uitwerking tot mooie resultaten gaan leiden. Manouk Derks van Sweco heeft kort het volgende samengevat: “De sporen en structuren betreffen kuilen en paalkuilen die gerelateerd zijn aan een bewoningsareaal uit de Bronstijd en IJzertijd. De structuren bestaan uit ten minste één huisplattegrond, 25 spiekers/bijgebouwen en zeven sporenclusters. De aangetroffen huisplattegrond kan op basis van de sporenconfiguratie en het aangetroffen vondstmateriaal gedateerd worden in de Late IJzertijd. De overige structuren en sporenclusters zijn nog niet gedateerd. Vermoedelijk bevinden zich in de sporenclusters nog een of meerdere huisplattegronden of bijgebouwen, maar zijn in deze fase van de uitwerking nog niet als zodanig herkend. Opvallend in het onderzoeksgebied is het grote aantal kuilen, die voornamelijk in het noordoostelijke deel van het gebied zijn waargenomen. Het gros van de kuilen kunnen vermoedelijk geïnterpreteerd worden als voor-raadkuilen met mogelijk een secundaire functie afvalkuil. Door middel van specialistisch onderzoek word getracht de functie van de kuilen vast te stellen.”

Afbeelding 12: Allesporenkaart van het onderzoek aan de Posterenk (Enkweg), Dirks 2025, Figuur 1).

Dorp Wilp-Achterhoek

In Wilp-Achterhoek staat aan de Zwarte Kolkstraat de eerste fase woningbouwontwikkeling op de rol. In 2026 zullen hier de eerste proefsleuven gegraven worden om het eerste deel nader te kunnen waarderen. RAAP heeft in een reeds eerder stadium een vuursteenvindplaats op een belendend perceel aangetoond.²⁵ Het is nog even afwachten in hoeverre deze vindplaats ingepast kan worden, danwel nader onderzocht dient te worden.

Literatuur

Broeke, E.M. ten, 2025a: *Rapportage archeologische inspectie Lindelaan te Twello, in de gemeente Voorst*, Sweco-rapport 7730.010, Econsultancy/Sweco.

Broeke, E.M. ten, 2025b: *Rapportage archeologische inspectie Kerkstraat te Voorst, in de gemeente Voorst*, Sweco-rapport 7730-011, Econsultancy/Sweco.

Brouwer, M.C. (met bijdragen van E.A.m. de Boer en A. Kaneda), 2022: *Epe, plangebied N309 (km 50.9)/De Meent, Proefsleuvenonderzoek*, BAAC-project A-21.0266, 's-Hertogenbosch.

Derks, M., 2025a: *Rapport archeologisch proefsleuvenonderzoek omgeving Dekamarkt*

in Vaassen, gemeente Epe, projectnummer 51027596-001, Sweco Nederland B.V.

Derks, M., 2025b: *Evaluatierapport archeologische opgraving. Enkweg, Wilp in de gemeente Voorst*, Sweco rapportnr. 7581.004.

Geurts, H.-J./Hiemstra, A., 2025: *Proefsleuvenonderzoek aan G.J. van Heuvenstraat – Binnenweg te Voorst, Rapport Archeologisch proefsleuvenonderzoek (IVO-P)*, Projectnr. 51032063-002, Sweco Nederland, Zwolle.

Habermehl, D.S./Jezeer, W., 2024: *Epe Duisterestraat IVO-P, een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven*, ADC Rapport 6449, ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Heijstek, J.J./R.V. Brandsma/S. van Bavel/Rap, J., 2025: *Vaassen, Smutsstraat, Gemeente Epe (GD). Een Archeologisch Inventariserend Veldonderzoek door middel van Proefsleuven (IVO-P)*, Transect-rapport 5895, Nieuwegein.

Heijting, F., 2025: *Plangebied Jupiter-Hietweideweg te Twello, gemeente Voorst. Archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek*, RAAP-rapport 7792, RAAP, Weesp.

Helm, P.H. van den, 2025: *Epe Klaarbeek-West, proefsleuvenonderzoek*, BAAC-rapport A-24.0404, 's-Hertogenbosch.

Pronk, E. C. & R. den Boer, 2010. *Plangebied Wilp-Achterhoek, gemeente Voorst; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek proefsleuven*. Raap-rapport 2171, Weesp.

Schreurs, X.R.N.P./Braiek, J., 2025: *Epe, Enkweg 5-7: Gemeente Epe (GD). Een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, karterende en waarderende fase*, Transect-rapport 5834, Nieuwegein.

Schrijer, E., 2025: *Evaluatierapport Oene, Gerrit ten Holteweg, Proefsleuvenonderzoek*

²⁵ Pronk en Den Boer 2011.

en Opgraving, oktober 2024 t/m februari 2025, BAAC-project A-24.0889.

Vastenhoud, D.J./Heijting, F.J., 2025: Plangebied Wijkseweg 7-7a te Terwolde, gemeente Voorst. Archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek, RAAP-rapport 7675, RAAP, Weesp.

Veenstra, J.B., 2025: Vaassen, Wanstede/Zichtstede gemeente Epe (Gld.) Evaluatie- en Selectierapport, Archeologische Opgraving (DO). Een onderzoek in opdracht van Nikkels projecten bv, Steekproefproject 2024-04/19, De Steekproef bv, Zuidhorn.

Velzen, O.T. van, 2025: *Gravenstraat 30, Voorst. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven*, ADC-rapport 6821, ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Vosselman, J., 2025: *Plangebied Polder Nijbroek, gemeente Voorst, Archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek (variant archeologische begeleiding)*, RAAP-rapport 8162, RAAP, Weesp.

Weerd, van de B., 2026: *Evaluatierapport Klarenbeek, Polveensweg 12, Proefsleuvenonderzoek*, BAAC-project A-25.0610, BAAC, 's-Hertogenbosch.

Jaarverslag Team Archeologie gemeente Zutphen

Arjan den Braven, Michel Groothedde, Bert Fermin, Liesbeth Schuurman en Merel van den Hoek

Het afgelopen jaar is wederom veel werk verzet door Team Archeologie van de gemeente Zutphen, niet in de laatste plaats door onze enthousiaste vrijwilligers van wie een deel ook lid is van AWN-afdeling 18 (Zuid-Salland – IJsselstreek – Oost-Veluwe). Veel vrijwilligers hebben binnen gewerkt aan de vondstverwerking van diverse oude en lopende projecten. In 2025 en de eerste helft van 2026 is daarbij vrijwel onafgebroken gepuzzeld aan de vele duizenden aardewerkscherven van de door ons opgegraven Doesburgse pottenbakkerij 'De IJssel' (1841-1969).

Tegelijkertijd zijn de vrijwilligers vooral druk geweest met de vele vondsten uit de Tachtigjarige Oorlog en de Tweede Wereldoorlog die aan het licht kwamen met het proefsleuvenonderzoek in De Hoven Noord (zie onder). Van dit onderzoek zijn inmiddels zijn meer dan tien vondstdozen met keramiek, glas, steen en bot verwerkt.

nemen op de opgravingslocatie, maar ook deelnemen aan lezingen over de Tachtigjarige Oorlog en de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding van Zutphen / De Hoven.

Onze mobiele ArcheoHotspot, met verschillende spellen die kinderen én volwassenen leren over het werk van archeologen, was ook aanwezig.

Daarnaast zijn heel veel metaalvondsten gedaan, waarvan de conservering voor een groot deel in eigen huis wordt gedaan door vier gespecialiseerde vrijwilligers.

Een deel zeer kwetsbare ijzeren vondsten uit de 16e eeuw gaan eerst voor röntgenfoto naar het restauratieatelier Restaura om op basis daarvan een behandelplan te maken.

Educatie

Op 12 april 2025 organiseerden we een open dag tijdens het proefsleuvenonderzoek in de Hoven Noord. Bezoekers konden een kijkje

De wethouder opende de dag met een zwaai met de metaaldetector over het terrein en hij vond.... Een Zutphense duit!

De mobiele ArcheoHotspot werd in 2025 op nog meer evenementen ingezet, bijvoorbeeld tijdens de Open Monumentendagen in Lochem (13 september), tijdens het Weekend van de Wetenschap in Zutphen (5 oktober), op 18 oktober op het Romeinenfestival in Elst, en als activiteit voor mantelzorgers tijdens de Week van de Mantelzorg (11 november).

Naast de inzet op evenementen gaat de ArcheoHotspot ook langs op basisscholen. Dit schooljaar (2025-2026) hebben circa 240 leerlingen van zeven verschillende scholen in de regio aan de ArcheoHotspot-les meegedaan.

Op 30 april vond in Roermond het nationale wetenschapsfestival Expeditie Next plaats.

Team Archeologie deed mee met de Zutphense Crime Scene, de ArcheoHotspot en het Grote Hanze Topografiespel. Speciaal voor

deze editie van het festival werd een vloerplaat ontwikkeld voor het Crime Scene-spel, zodat dit spel ook op andere locaties dan in het Stedelijk Museum kan worden gespeeld.

En op 14 juni nam Zutphen weer deel aan de Nationale Archeologiedagen. De dag begon in het museum met de onthulling van de nieuwe Jeugdschatten. In het museum staat een speciale vitrine waarin kinderen hun archeologische vondsten kunnen presenteren.

Na de feestelijke opening konden kinderen de Zutphense Crime Scene spelen in de kelder van het Stedelijk Museum, waren er meerdere rondleidingen door onze uitwerkrumtes, en konden bezoekers hun eigen vondsten laten determineren. Ook de ArcheoHotspot was weer van de partij met verschillende spellen voor jonge en oude bezoekers.

Tijdens de Reuvensdagen in Rotterdam werd voor het eerst een educatiemarkt georganiseerd. Wij mochten op deze markt onze erfgoededucatie-aanpak presenteren, en inspiratie opdoen bij de stands van de andere deelnemende gemeenten en musea.

Veldwerkprojecten

In 2025 en begin 2026 zijn diverse kleine tot grote veldwerkprojecten uitgevoerd. De inzet van vrijwilligers was hierbij vooral gericht op intensieve metaaldetectie. Hieronder worden enkel de meer omvangrijke veldwerkprojecten besproken.

Leesten-Schouwbroek (project LESB2025)

In de vorige Hunnepers is in het jaarverslag over 2024-2025 al uitgebreid ingegaan op het proefsleuvenonderzoek in 2024 en fase 1 van de opgraving (februari-maart 2025) van het langlopende project Leesten-Schouwbroek. Inmiddels is het veldwerk helemaal afgerond! In september 2025 (fase 2) zijn nog aanvullende proefsleuven aangelegd in het noordelijke deel van het plangebied, waarbij een doorstart is gemaakt naar een opgraving. Enkele bij het proefsleuvenonderzoek aangetroffen paalsporen bleken afkomstig van een hekwerk uit de vroegmoderne tijd (17e/18e eeuw?) dat destijds een perceelsgrens markeerde. Parallel aan het hekwerk werden diverse sloten en greppels gevonden, waarvan de jongste nog tot kort na de Tweede Wereldoorlog open heeft gelegen.

Buiten diverse bosbouwkuilen uit de late 19^e en vroege 20^e eeuw is er helaas weinig meer gevonden. In februari 2026 (fase 3) is het onderzoek afgerond.

Ter hoogte van het gronddepot in het meest zuidelijke deel van het plangebied zijn toen nog enkele proefsleuven aangelegd, maar hier bleek alles recent te zijn verstoord.

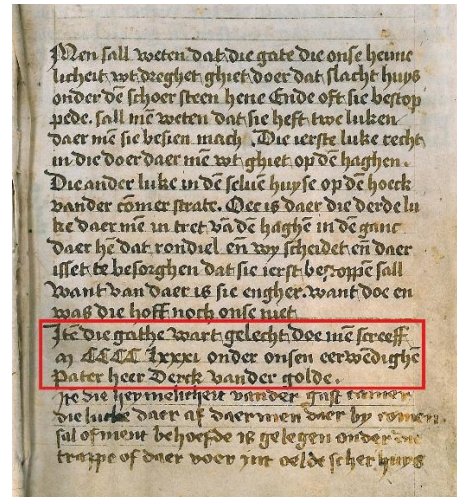
Rijenhage (project RIJK2025)

Aan de Berkel, naast de opstapplaats voor de fluisterboten, is afgelopen jaar een openbare toiletvoorziening gerealiseerd. Bij de aanleg van de opstapplaats, een lange kade met zitbanken, was in 2018 al archeologisch vastgesteld dat hier vanaf 1334 het begijnklooster Rondeel stond, dat na de Reformatie het Burgerweeshuis werd. Het toiletgebouw werd op het westelijke buurperceel gerealiseerd. Dat was een particulier perceel van een rijke blauwverver die er in 1664 zijn woonhuis liet bouwen. Ook werden vier kleine woningen gebouwd, die later ook achterhuisjes kregen. Resten daarvan werden bij de archeologische begeleiding teruggevonden. Ook kwam een zware laatmiddeleeuwse beschoeiingsmuur aan het licht die oorspronkelijk langs de Berkel stond. De muur werd in later eeuwen gestut om verzakkingen tegen te gaan. Ook werd er een hoeveelheid afval tegen de muur in de Berkel gestort. Enige meters verder werd er een nieuwe kademuur gemaakt die nu nog op de oeverlijn van de rivier ligt. Het toiletgebouw werd aangesloten op het riool in de straat Rijenhage. Ook dat graafwerk is archeologisch begeleid. Er werd in de straat fors middeleeuws muurwerk aangetroffen dat het gemetselde riool bleek te zijn van het in 1397 gestichte Agnietenconvent (Adamanshuis).

Het middeleeuwse riool van het Agnietenconvent bestaat uit een afgedekte goot van 43 centimeter breed en iets meer dan een meter hoog met aan weerszijden een 56 centimeter brede muur opgetrokken uit kloostermoppen. De onderzijde van dit fors uitgevoerde metselwerk bevindt zich op 2,5 meter onder het huidige straatniveau.

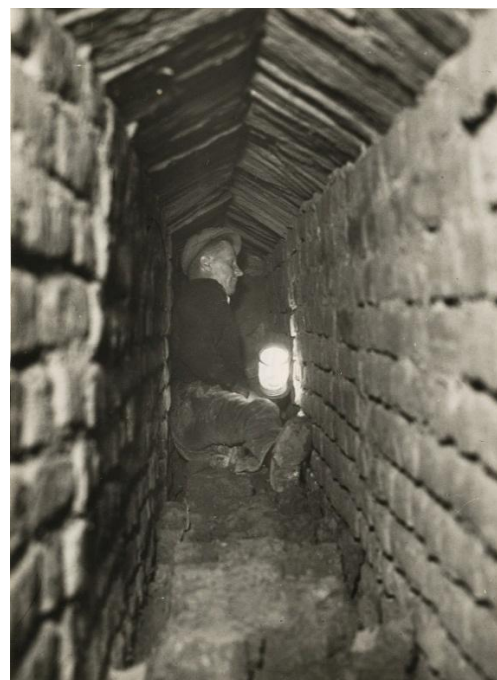

Het riool is opvallend goed bewaard gebleven en blijkt over een lengte van ruim zeven meter helemaal intact. Oorspronkelijk liep het riool van het Agnietenconvent onder de weg door en kwam uit op de Berkel. Bij eerder archeologisch onderzoek in 2018 is de uitmonding op de Berkel gevonden als dichtgezette boog in een middeleeuwse – en inmiddels gerestaureerde – kademuur. Bijzonder is dat we over dit riool ook goede historische gegevens hebben.

In een middeleeuws handschrift van het Agnietenconvent, dat in het Regionaal Archief Zutphen wordt bewaard, zijn twee pagina's gewijd aan een uitvoerige beschrijving van de loop van de riolering en de plekken waar verstoppingen konden worden verwacht en hoe deze problemen het beste konden worden opgelost. Ook wordt vermeld wanneer het riool is aangelegd, namelijk toen men het jaar 1481 schreef onder onze eerbiedwaardige pater heer Derck vander Golde.

Overigens is het oude riool begin september 1954 ook al aan het licht gekomen bij de sloop van een pand aan het Rijkshage.

Destijds werd deze 'onderaardse gang' geïnterpreteerd als vluchtgang voor de zusters van het Agnietenconvent. We weten nu dat dit niet klopt, maar de fluisterbootschippers hebben er een mooi verhaal voor teruggekregen.

De Hoven Noord (project DHN2024)

Vooruitlopend op de nieuwbouwplannen in De Hoven Noord is in oktober 2024 een begin gemaakt met grootschalig proefsleuvenonderzoek waarover in de vorige Hunnepers al is bericht. Tussen juni en oktober 2025 zijn in verschillende campagnes nog veel meer proefsleuven aangelegd waarbij resten zijn gevonden uit de Tachtigjarige Oorlog en de Tweede Wereldoorlog. In dit stadium van het onderzoek lag de nadruk op resten uit de Tachtigjarige Oorlog waaronder een 16^e-eeuwse schans (op het Actueel Hoogtebestand Nederland nog duidelijk te zien) en twee militaire kampementen van het Staatse leger, vermoedelijk van de 'Engelse' campagne eind september tot oktober 1586 onder leiding van de graaf van Leicester. Beide legerkampen vertonen veel overeenkomsten. De sporen bestaan hoofdzakelijk uit ondiepe stook-/haardplaatsen die tussen de rijen met tenten/hutten hebben gelegen naast enkele diepe rechthoekige kuilen, mogelijk van grotere onderkomens (barakken/veldkeukens?). Onder de vondsten bevinden zich fragmenten van ijzeren pieken en/of hellebaarden, de loop van een musketgeweer, kleingeld (voornamelijk kopergeld uit Holland/Zeeland, naast een zilveren muntje uit Zwitserland), heel veel loden kogels (o.a. halffabricaten in diverse stadia van productie), divers gereedschap (bijlen, spades, slachtmessen), slachtafval (vooral rund en schaap/geit), verkoolde graanresten, kook- en drinkgerei en dan voornamelijk roodbakkende grappen en steengoed kannen en diverse kledingaccessoires (knoopjes, gespen, mantelhaken, etc.).

Enkele bijzondere vondsten zijn een leistenen zonnewijzer, twee ivoren luizenkammen, een stuk verbrand textiel en een menselijk schedelfragment vermoedelijk van een (Engelse?) soldaat die met de gevechten in 1586 hier de dood heeft gevonden

Ook uit de Tweede Wereldoorlog zijn in 2025 diverse resten gevonden, waaronder een Duitse loopgraaf, diverse mangaten rondom een Duitse FLAK-stelling en veel (geallieerde) ontplofte munitie in de vorm van granaatontstekers, geleidebanden en granaatsplinters.

Vooruitlopend op het vervolg van het proefsleuvenonderzoek en de uiteindelijke opgraving van de vindplaatsen wordt momenteel door Heijmans geofysisch onderzoek verricht met een magnetometer en met grondradar. Dit aanvullende onderzoek is zowel gericht op explosievenonderzoek (OOO) als non-destructief archeologisch onderzoek.

Paulus Potterstraat (project PPS2025)

In de eerste helft van 2025 is de Paulus Potterstraat rond het kruispunt met de Jan Vermeerstraat opnieuw ingericht en is de hier aanwezige verontreinigde bodem gesaneerd. Hierbij zijn door de saneerder heel veel vondsten uit het einde van de 19^e en het begin van de 20^e eeuw verzameld en aan ons overgedragen. De enorme hoeveelheid vondsten kwam niet als verrassing aangezien uit eerdere graafwerkzaamheden al bekend was dat hier de voormalige gemeentelijke vuilstortplaats lag. Binnen de voormalige vestingwerken van de Linie van Hooff (1799) was deze plek (oude veldnaam Varkensweide) tussen 1878 en 1927 achtereenvolgens in gebruik was als 'mestbegraafplaats', 'aschbelt' en uiteindelijk als vuilnisbelt. Daarna kwam er een gemeentelijke tuinderij op de stortplaats en later werden er kassen neergezet. Rond 2010 is het gebied grotendeels gesaneerd en bebouwd. De straat (kruising) was nooit gesaneerd, en dat was aanleiding om het vrijkomende vondstmateriaal systematisch te verzamelen.

Al het materiaal is beschreven, gedateerd en geïnterpreteerd. Het vondstmateriaal geeft een bijzonder kijkje in de huishoudens van Zutphenaren tussen ca. 1878 en 1927. Wat aten ze, wat dronken ze, wat hadden ze op de schouw staan, waar speelden de kinderen mee, etc. En wat ontbréékt er juist in het afval? En waarom? Hoe was de afvalverwerking geregeld in deze periode? Wanneer functioneerde de vuilstortplaats op de Varkensweide en wat waren de voorgangers en opvolgers? En waarom juist op die plekken?

Behalve de vondsten uit 2025 is ook gekeken naar eerdere vondsten van deze plek. Er is al vaker gegraven in deze oude vuilstortplaats tijdens eerdere saneringen, voor straat- en bouwwerkzaamheden. Daarbij heeft de hele buurt de storthopen afgestruind, en de gemeente Zutphen had, na schenkingen van deze 'privécollecties', een groot deel van deze objecten in depot liggen. Er is indertijd echter niets mee gedaan. Deze vondsten zijn nu wel meegenomen in de rapportage (ZAP173). Waarin verschilt de nieuwe collectie van de oude verzameling, en hoe komt dat? Kortom, heel veel informatie over de materiële cultuur uit La Belle Epoque. En daar is in Nederland tot nu toe opvallend weinig aandacht van archeologen naar uitgegaan. Een speurtocht naar archeologische rapportages over vergelijkbare complexen leverde eigenlijk niets op. Er zijn veel filmpjes te vinden van schatzoekers die materiaal verzamelen op dit soort plekken voor de eigen flessencollectie of voor de verkoop, er zijn wat kleine exposities geweest voor dit soort materiaal, maar daar blijft het wel zo'n beetje bij.

De rapportage is geen catalogus, maar probeert wel zoveel mogelijk aspecten van het vondstmateriaal te laten zien. Het derde hoofdstuk gaat over de geschiedenis van de vindplaats zelf, de context van het materiaal. Het vierde hoofdstuk gaat in op de diverse materiaalgroepen. Wát zit er wel in de verzameling en wat niet. En de vraag of het uitmaakt of je het materiaal zonder omkijken verzamelt of juist een selectie maakt. Hoofdstuk vijf beschrijft vondsten waarvan de herkomst en datering op het object zelf te lezen is: bv. flesjes met meegeperste letters in het glas of industrieel wit-aardewerken objecten met blind- en beeldmerken. In hoofdstuk zeven zijn de vondsten geordend per functie. Dat betekent bijvoorbeeld dat de schoteltjes bij de categorie "drinken" zijn ingedeeld, net als de koffiekopjes en de mineraalwaterflessen, en de borden bij "eten", waar bijvoorbeeld ook de mergpijpen voor de soep te vinden zijn. Het laatste

hoofdstuk in het rapport is een algemene synthese.

Leeuweriklaan (project LWL2025)

Voor de herinrichting van de Leeuweriklaan was een archeologische begeleiding voorzien. Het project is niet helemaal verlopen volgens het Programma van Eisen. Al in een vroeg stadium werden er explosieve oorlogsresten gevonden, waardoor het gebied werd afgezet en er niet verder gezocht kon worden. Daarna is door de gemeente (team Werken) besloten om het riool helemaal niet meer te vervangen en alleen oppervlakkige ingrepen uit te voeren (herinrichting van de straat). Deze herinrichting omvatte ook het planten van bomen, maar dit gebeurde niet door middel van uitgraven, maar door het in een eerder stadium wegzuigen van de grond. Daarmee kwam het archeologische project eigenlijk te vervallen. Omdat er echter al historisch onderzoek was verricht, er vele losse vondsten waren en oudere stratigrafische data, verkregen door boringen, is er voor gekozen om toch een rapportage te wijden aan dit project.

De stratigrafische data reiken van de Deventerweg tot aan de IJsbaanstraat. Uit de boringen blijkt dat de top van de C-horizont in dit traject ongeveer gelijk blijft, rond de 6,5 m + NAP.

Tussen de Leeuwerikstraat en de IJsbaanstraat werd op enkele plaatsen een oude akkerlaag waargenomen. Daarop ligt een esdek, dat wél consequent is opgeboord, in het traject tussen de Weg naar Laren en de IJsbaanstraat. Bij het vondstmateriaal is niets prehistorisch gevonden. Twee vondsten dateren uit de 10e-11e eeuw. De kans is groot dat deze vondsten niet zijn aangevoerd, maar bewoning ter plaatse kunnen vertegenwoordigen. Hoe jonger het materiaal, hoe groter de kans dat het is aangevoerd via opgehaalde straatdrek, mest van de beerput of mestvaalt uit de stad. Er is opvallend veel laatmiddeleeuws materiaal gevonden in de Leeuweriklaan, maar geen opvallende clusters. Dat pleit voor een interpretatie dat de scherven vooral door

bemesting op akkers terecht zijn gekomen. De meeste metaalvondsten dateren (net zoals de meeste aardewerkvondsten) uit de Nieuwe Tijd. Het gaat vooral om munten, muntgewichtjes, knopen en loodjes, die dus vooral iets zeggen over de stad Zutphen als geheel en minder over specifiek de Leeuweriklaan. Sommige vondsten zijn specifiek aan het gebruik van het terrein of een gebeurtenis te koppelen zoals de komst van de Fransen in 1795, de proeftuin met vogelpark en de Bevrijding in 1945.

Staatsliedenbuurt (project SLK2024)

Dit project behelst een langdurige begeleiding van de rioolvervanging in en de herinrichting van tientallen straten in een wijk, gebouwd tussen 1950 en 1955. De wijk werd destijds deels opgehoogd met zand uit een naastgelegen zandgat ('De Vijver'). Destijds werden daar veel botten gevonden van prehistorische zoogdieren (mammoet, reuzenedelhert, wisent etc.). Die zijn voor het eerste geïnventariseerd en beschreven. De fraaie complete schedel van een steppewisent is in het museum te zien. De kans leek groot dat bij de begeleiding meer prehistorische botten in het ophoogzand zouden worden gevonden, maar dat viel tot nu toe tegen. De archeologische aandacht was in 2025 vooral gericht op het in kaart brengen van de natuurlijke ondergrond, de oude akkerlagen en woonplaatsen erop en een oude, mogelijk prehistorische geul of beek. Deze laatste werd gevonden en in kaart gebracht. De 14C-dateringen laten nog op zich wachten. In het zuidelijk deel van de wijk bevindt zich een hoog rivierduin dan deels nog intact aanwezig is onder een aangrenzend volkstuintencomplex en de joodse Begraafplaats. Hier zijn in het verleden sporen gevonden van bewoning uit het mesolithicum, ijzertijd, Romeinse tijd en middeleeuwen. In de middeleeuwen stond het rivierduin met de bewoning erop bekend als Wesse, later verbasterd tot 'Hoge West'. Blijkens grafelijke oorkonden uit 1321 en 1323 woonden er horigen van de graaf. In de 13^e eeuw was het goed Wesse beleend aan de

heer van Waps. De laatste bekende heer van Waps, Gerard van Waps zal kort na 1300 zijn overleden. In 1323 kwam Wesse, met alle daaraan verbonden landerijen en horigen, in eigendom van de stad Zutphen.

Het laatste nieuws van deze begeleiding (die nog tot ver in 2026 doorloopt) is dat er sporen van een volmiddeleeuws erf (11^e/12^e eeuw) zijn gelokaliseerd op het rivierduin in de Thorbeckesingel. Naast Pingsdorfaardewerk viel vooral een enorm grote kogelpot op, waarvan een kwart kon worden geborgen.

Hof van Gelre (Ooyerhoekseweg) (project OOOY2025)

Dit proefsleuvenonderzoek hing samen met de geplande bouw van circa 100 tijdelijke woningen op het terrein van Gelre Ziekenhuizen. Hier stond van 1972 tot ongeveer 2010 het ziekenhuis het Nieuwe Spitaal. Die locatie was diep verstoord maar het aangrenzende parkeerterrein was nog wel kansrijk op sporen en vondsten. Het terrein, direct ten westen van de Ooyerhoekseweg, grenst namelijk aan de grootschalige opgravingen die tussen 1990 en 2000 in de Ooyerhoek plaatsvonden, direct ten oosten van de Ooyerhoekseweg. Naast veel jagerskampen uit het mesolithicum werd hier de nederzetting Eme opgegraven met een onafgebroken bewoning (en gebouwen) vanaf de 1^e eeuw na Chr. De proefsleuven van 2025 gaven een tweeledig beeld: de zandhoogte van het rivierduin van de Ooyerhoek was deels afgetopt tijdens de aanleg in 1972/73, maar de flank van het rivierduin aan de westzijde bleek wel intact. En daar kwamen dan ook sporen en vondsten uit de ijzertijd aan het licht. En dat is opvallend want bewoning uit de late prehistorie waren tot op heden nog nauwelijks aangetroffen in de Ooyerhoek (dit in tegenstelling tot tal van prehistorische vindplaatsen op de rivierduinen in en rond Zutphen). Het onderzoek krijgt mogelijk nog een vervolg omdat de woningbouwplannen inmiddels gewijzigd zijn over een groter deel van het terrein.

Zutphense Archeologische Publicaties

Sinds het vorige jaarverslag in de Hunnepers zijn diverse archeologische rapportages verschenen. Hieronder alleen de titels in de reeks Zutphense Archeologische Publicaties.

- ZAP 170 Bert Fermin 2024: **In het dal van de Vierakkerse Laak.** Een archeologische begeleiding in Vierakkersestraatweg 3 in Zutphen.
- ZAP 171 Bert Fermin 2024: **De stokerij van Mispelblom aan de Markt.** Archeologisch en historisch onderzoek op het achtererf van Houtmarkt 66 te Zutphen.
- ZAP172 Bert Fermin en Diederik Rijs 2025: **Langs Leeuwerik en Biervoerder.** Archeologisch en historisch onderzoek in de Leeuweriklaan in Zutphen.
- ZAP 173 Bert Fermin 2026: **De vuilstort op de Varkensweide.** Vondsten en geschiedenis van de voormalige vuilstortplaats aan de Jan Vermeerstraat en Paulus Potterstraat in Zutphen.

Jaarverslag Archeologie Apeldoorn

Door Guido Spanjaard

Afbeeldingen: Gemeente Apeldoorn, tenzij anders vermeld.

Inleiding

Dat de gemeente Apeldoorn zich blijft ontwikkelen is goed te zien aan het archeologisch onderzoek dat aan de ruimtelijke ontwikkelingen vooraf gaat. Dit jaar zijn maar liefst 54 archeologische onderzoeken uitgevoerd binnen onze gemeente. Het staat hier nooit echt stil. Maar wát is er nou precies ontdekt bij deze 54 onderzoeken?

Het grootste deel van de archeologische onderzoeken bestond afgelopen jaar uit bureau- en booronderzoeken. Daarnaast is een aantal proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd en zijn er vier opgravingen geweest.

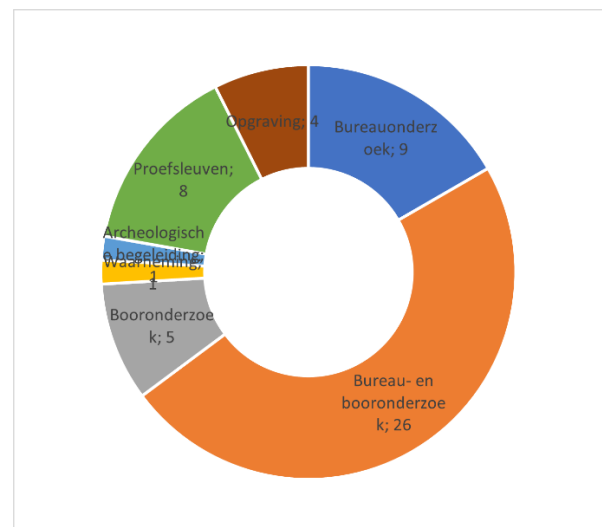
Ook is er opnieuw veel gebeurd op het gebied van publieksbereik en publieksparticipatie; op verschillende evenementen stond de archeologie van Apeldoorn in het zonnetje en vele vrijwilligers hebben zich ingezet om het erfgoed van Apeldoorn te beleven, te onderzoeken en te onderhouden zodat ook toekomstige generaties dit erfgoed kunnen beleven. Inwoners van Apeldoorn hebben zich ingezet voor het onderhoud van monumenten, het conserveren van archeologische vondsten, uitvoeren van archeologisch (veld)onderzoek, uitgeven van boeken en nog veel meer. Voor iedereen is er in de archeologie iets te beleven en te doen!

Overzicht

In 2025 zijn in de gemeente Apeldoorn 54 archeologische onderzoeken uitgevoerd.²⁶ In totaal zijn er 26 bureauonderzoeken, gecombineerd met een verkennend booronderzoek uitgevoerd (48 %). In 9 gevallen

is eerst een op zichzelf staand bureauonderzoek uitgevoerd (17%) en in 5 gevallen is in navolging van eerder onderzoek een losstaand verkennend booronderzoek uitgevoerd (9%). Voor wat betreft gravend onderzoek; er hebben dit jaar vier waarnemingen plaatsgevonden als onderdeel van een de archeologische brandweerklassen (deze zijn gerekend als één project dat als archeologische begeleiding is opgenomen in onderstaande tabel), en één reguliere archeologische begeleiding plaatsgevonden (tezamen 4%), er zijn 8 proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd (15%) en zijn er 4 opgravingen uitgevoerd (7%).

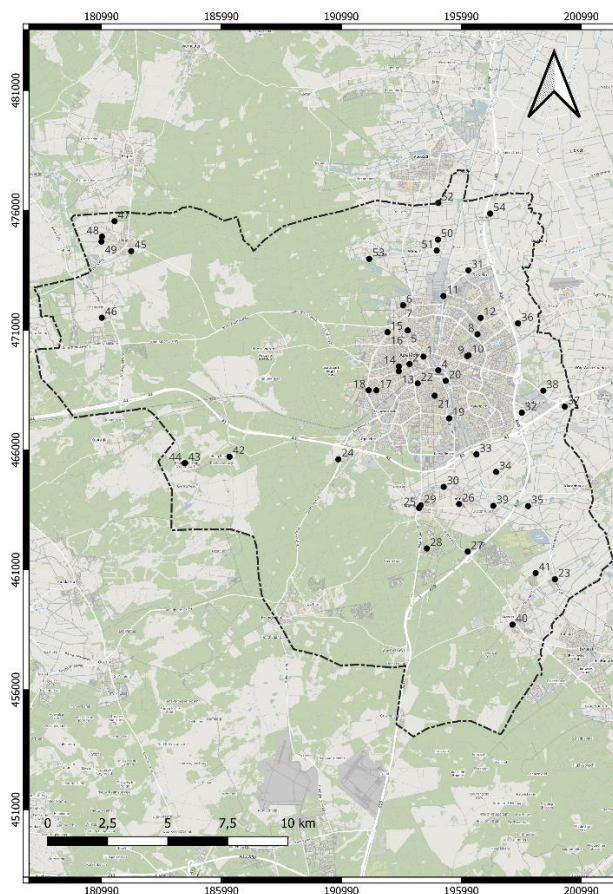
Van al het onderzoek dat is uitgevoerd in 2025 bestond 26% uit gravend onderzoek.²⁷ Dit percentage ligt iets lager dan het jaar daarvoor (2024), maar komt wel overeen met het gemiddelde van de afgelopen jaren: waar het percentage een kwart tot een derde van de onderzoeken bedroeg.

Afbeelding 1. De verhoudingen tussen de verschillende soorten onderzoek uitgevoerd in de gemeente in 2025.

²⁷ Onder gravende onderzoeken vallen

proefsleuvenonderzoeken, waarnemingen, archeologische begeleidingen en opgravingen.

Afbeelding 2. De ligging van alle onderzoeken binnen de gemeentegrens in 2025.

Om beter inzicht te krijgen in de verhoudingen tussen de verschillende onderzoeken en het besluit tot vervolgonderzoek of het vrijgeven van een terrein wordt er gekeken naar het type onderzoek en besluit dat daaruit voortvloeit. Er wordt onderscheid gemaakt tussen het besluit dat genomen wordt na een bureau- en booronderzoek (inclusief maaiveldkarteringen en geofysisch onderzoek) en het besluit dat genomen wordt na een proefsleuvenonderzoek. Van de 40 bureau- en booronderzoeken hebben 10 (25%) geen vervolg gekregen, omdat de verwachte archeologische waarde hier te laag bleek om een vervolgonderzoek uit te voeren. Van 4 van de locaties (10%) waar enkel een bureauonderzoek is uitgevoerd is besloten dat verkennend booronderzoek noodzakelijk is. Negen onderzoeken (22,5%) vormden aanleiding voor uitvoering van

proefsleuvenonderzoek en één onderzoek voor een archeologische begeleiding.

SELECTIEBESLUITEN UIT BUREAU- EN BOORONDERZOEKEN	AANTAL	PERCENTAGE
Geen vervolg	10	25
Booronderzoek	4	10
Proefsleuven	9	22,5
Archeologische begeleiding	1	2,5
Opgraven	0	0
Behoud in situ	0	0
Nog niet bekend	16	40

Van de 8 proefsleuvenonderzoeken die in 2025 zijn uitgevoerd hebben er twee geleid tot een opgraving (25%). Eén onderzoek (12,5%) leidde tot een behoud *in situ*; omdat de ter plaatse aanwezige archeologische resten niet bedreigd werden door geplande bodemingrepen. Bij vier proefsleuvenonderzoeken (50%) is het onderzoeksgebied vrijgegeven voor de werkzaamheden die daar gepland stonden. Voor één proefsleuvenonderzoek is nog geen selectiebesluit opgesteld.

SELECTIEBESLUITEN UIT PROEFSLEUVEN- ONDERZOEKEN	AANTAL	PERCENTAGE
Geen vervolg	4	50
Opgraven	2	25
Behoud in situ	1	12,5

Projecten

1: Stadhuis, Markplein 1 (Apeldoorn Algemeen)

Sinds 2017 wordt er ieder jaar een archeologische onderzoeksmelding op het stadhuis geplot. Dit is niet omdat hier op deze locatie een archeologisch onderzoek wordt uitgevoerd; bij de bouw van het stadhuis en de eronder gelegen parkeerkelder zijn immers alle eventuele archeologische sporen en vondsten verdwenen. Deze onderzoeksmelding is een administratieve plaatsing. De gemeente Apeldoorn heeft Econsultancy gevraagd om gedurende het jaar kleine waarnemingen in het veld uit te voeren op locaties waar geen formeel archeologisch onderzoek nodig is. Het gaat dan vaak om bodemingrepen die zonder onderzoek uitgevoerd mogen worden of om locaties waar besloten is dat er geen onderzoek meer nodig is, maar waar we willen toetsen of dit besluit klopt of om meldingen dat bij graafwerk mogelijk archeologische sporen en/of vondsten zijn gedaan.

Op 30 januari 2025 is door Sweco een waarneming uitgevoerd bij een uitgegraven bouwput aan de Veldbrugweg tegenover nr. 35. De bouwput voor de nieuwbouwwoning was voorafgaand aan de waarneming ontgraven tot op het 'gele' zand, zo'n 40 cm - mv. Hierna kon een archeologische waarneming van de bouwput, precies op het archeologisch niveau van deze locatie, uitgevoerd worden. Dit ging echter niet zonder enige slag of stoot, want de gegraven put is volledig onder water komen te staan, wat het doen van archeologische waarnemingen bemoeilijkte. Archeologische sporen en indicatoren zijn niet aangetroffen, zowel in de bouwput als bij het nalopen van de stort niet. Het enige vondstmateriaal dat is aangetroffen bestaat uit modern materiaal, in de vorm van machinaal glas, machinaal baksteen en beton. Waarschijnlijk gaat het om bemestingsresten, aangezien het terrein tot voor kort is gebruikt voor agrarische doeleinden.

In de zuidhoek van de ontgraven bouwput is nog wel een profiel gedocumenteerd. Het profiel laat een humeuze bouwvoor, direct op het natuurlijke zand zien. In dat natuurlijke zand zijn ook roestvlekken aanwezig, wat wijst op een erg nat terrein. Dit was vandaag de dag ook goed zichtbaar, de bouwput was immers ondergelopen.

Afbeelding 3. De bouwput volledig onderwater gelopen (bekeken vanuit noordwestelijke richting) (foto: Sweco)

Op 15 mei 2025 is door Sweco bij de aanleg van een zwembijver aan de Amersfoortseweg 131 in Uddel een archeologische waarneming uitgevoerd. De aanleiding van de waarneming was een eerder uitgevoerd archeologisch bureauonderzoek. Hieruit is gebleken dat het plangebied op stuwwalafzettingen ligt, al dan niet bedekt met sneeuws meltwaterafzettingen. Vanwege de ouderdom van dit soort afzettingen werd geconcludeerd dat het gebied in principe vanaf het Laat-Paleolithicum bewoonbaar kon zijn geweest. In de omgeving van het plangebied zijn verder ook meldingen van grafheuvels uit de periode Bronstijd – IJzertijd gedaan (circa 350 m ten oosten), en in het plangebied konden op historische kaarten ook enkele 'heuvels' aangetoond worden. Het ging zo om een redelijk kansrijke archeologische locatie, maar gezien de geringe oppervlak van de graafwerkzaamheden was nader archeologisch onderzoek niet verplicht. Zodoende werd in plaats van een volwaardig archeologisch onderzoek een waarneming uitgevoerd door

Sweco. Op het westelijke deel van het ontgraven terrein bleken moderne verstoringen aanwezig te zijn. De huidige grondeigenaar gaf aan dat er door de vorige eigenaar een schuurtje was gebouwd en dat bij de sloop grond is vergraven. Ook elders zijn geen relevante archeologische sporen aangetroffen. Ook is er op de stort gekeken of er relevante vondsten konden worden aangetroffen, maar ook dit was tevergeefs.

Op 10 september is door Sweco een waarneming gedaan bij het uitgraven van een bouwput voor een vrijstaande woning met een bijgebouw aan het Uddelerveen 82 in Uddel. Op de locatie is een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een bureau- en verkennend booronderzoek uitgevoerd. Uit het vooronderzoek bleek dat er een grote kans was dat er geen (intacte) archeologische resten meer aanwezig zouden zijn. Om dat concreet aan te tonen moet uit een archeologisch vooronderzoek blijken dat tenminste 20 – 30 cm van het archeologische bodemarchief is verdwenen. Dit kon alleen concreet aangetoond worden bij een deel van de oude, al gesloopte, woning. Omdat de nieuwbouwwoning voor een groot deel, maar niet volledig, op de plek van de voormalige woning zou komen betekende dit dat er een klein oppervlak zou zijn waar (in het uiterste geval) nog sprake kon zijn van archeologische resten. Een officieel archeologisch vervolgonderzoek werd gezien als een te zwaar middel, en daarom is besloten Sweco een waarneming te laten doen bij het uitgraven van de bouwput. Bij de werkzaamheden bleken geen relevante archeologische sporen of indicatoren aangetroffen te zijn, en was enkel sprake van recente verstoringen.

Op 15 september 2025 is er in Apeldoorn aan de Noorderlaan 61 door Sweco een archeologische waarneming gedaan. De onderzoekslocatie betreft de hoek van het terrein waar het voormalige schoolgebouw De Ambelt is gesloopt. Het plangebied valt binnen een categorie 2 locatie bestempeld als “een terrein met vastgestelde archeologische

waarden”. Het voormalige schoolgebouw was echter volledig onderkelderd, waardoor verwacht werd dat hier geen intacte archeologische resten meer aanwezig zouden zijn. Een klein hoekje van het terrein (circa 85m²) zou nog intact kunnen zijn. Daar zouden echter geen bodemingrepen plaatsvinden, maar de sloop van de naastgelegen kelder was een kans om hier toch enige archeologische waarnemingen te doen.

Tijdens de waarneming bleek echter dat ook hier de bodem recent verstoord was en zijn resten plastic, asbestverdacht/-houdend plaatmateriaal en (bouw)puin aangetroffen. Ook is er één enkele moderne scherf industrieel wit aardewerk aangetroffen die gedateerd is uit de 2e helft van de 20e eeuw. Verder is er in het noorden van het plangebied een betonpoer van het voormalige schoolgebouw uit het vlak verwijderd. Enkele weken nadat de waarneming is uitgevoerd, is er nog een sleuf gegraven voor een drainagebuis.

Afbeelding 4. Dierlijke botresten, glazen flessen en een metalen deksel/rand van een afvoerputje aan de Noorderlaan 61 (foto: Sweco).

Daarbij kwamen dierlijke botresten en glazen flessen tevoorschijn, echter ook een metalen deksel/rand van een afvoerputje, goed mogelijk van een vetafscheider. Het laatste geeft dan ook duidelijk aan dat om resten in recent geroerde context gaa. Archeologisch relevante sporen dan wel indicatoren zijn verder niet aangetroffen.

6 en 7. Tuinmansdwarslaan 5 (Apeldoorn Noord)

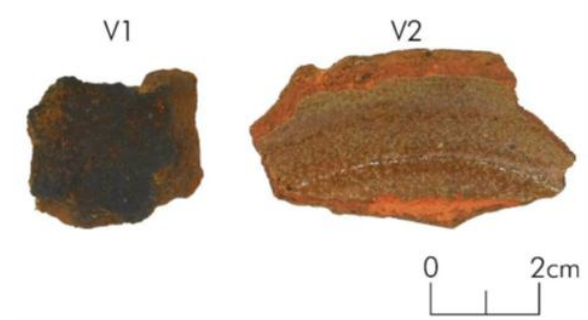
Voor de bouw van vijf nieuwe woningen werd hier op 10 april 2025 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, gevolgd door een opgraving. Tijdens een vooronderzoek in november 2022 werd een (mesolithische) vuursteen kling en een scherp roodbakkend aardewerk gevonden. Ook vond men een plaggenbodem, een bodem die door landbouw is opgehoogd. Deze bodem zou een potentiële archeologische vindplaats kunnen afdekken. Omdat de bodemingrepen bij nieuwbouw tot circa 70 centimeter onder het maaiveld zou reiken, was een archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Bij het proefsleuvenonderzoek werden twee werkputten gegraven: werkput 1 in het westen van het gebied en werkput 2 in het oosten. In totaal zijn 24 archeologische sporen gevonden, waarvan 20 in werkput 2. Deze waren door de plaggenbodem van circa 70 centimeter goed bewaard gebleven. In het oosten zijn twee structuren aangetroffen: een rechthoekige greppelstructuur en een klein gebouw bestaande uit twee parallel rijen van paalgaten. Ook zijn er twee aardewerkscherven gevonden en is een houtskoolmonster genomen. Een van de twee scherven en het houtskoolmonster werden gedateerd tussen de late IJzertijd en vroeg Romeinse tijd.

Vanwege de aanwezigheid van deze vindplaats, die bedreigd werd door graafwerkzaamheden ten behoeve van de nieuwbouw, werd de locatie opgegraven. Bij deze opgraving zijn veel resten van greppels, kuilen en paalsporen gevonden die waarschijnlijk onderdeel waren van nederzettingen uit de late IJzertijd of vroeg

Romeinse tijd. Deze structuren zijn vergelijkbaar met de nederzettingen uit dezelfde tijd aan de Asselsestraat.

Een verdere uitwerking van deze sporen en vondsten wordt nog gedaan. Maar na het onderzoek kon de bouwlocatie worden vrijgegeven voor de bouw van de nieuwe woningen.

Afbeelding 5. De aangetroffen aardewerkscherven aan de Tuinmansdwarslaan (foto: De Steekproef).

12. Terwoldseweg 5 (Apeldoorn Noordoost)

In de periode van 3 t/m 20 juni 2025 heeft Archol in opdracht van Roosdom Tijhuis een archeologische opgraving uitgevoerd voor het plangebied Terwoldseweg 5 te Apeldoorn. Dit naar aanleiding voor de bouw van 107 woningen in het betreffende plangebied. Het betrof hier een plangebied met (middel-)hoge archeologische verwachting. De opgraving richtte zich voornamelijk op het terrein ten westen van het historische pad naar de voormalige hofstede “Sprenkelaar”. De hofstede wordt voor het eerst genoemd in 1336 en is tot in de 18de eeuw in het bezit geweest van het kapittel van St. Marie in Utrecht. Deze hofstede is ook waar de woonwijk Sprenkelaar haar naam aan te danken heeft.’ De naam “Sprenkelaar” wijst op de ligging van de boerderij in een open plek in het bos waar hout gekloofd en opgestapeld werd. Dit bos bestond voornamelijk uit naaldbomen.

Het onderzoeksgebied met een oppervlakte van ca 1,6 ha maakte onderdeel uit van een

groter plangebied dat in totaal circa 4,7 hectare betrof. Deze begrenzing van het onderzoeksgebied is vastgesteld aan de hand van resultaten uit voorgaand archeologisch onderzoek (zie daarvoor het Archeologische Jaaroverzicht 2024). Tijdens de opgraving zijn in totaal 168 vondsten gedaan. Een aanzienlijk deel van de vondsten bestaat uit grondmonsters. Het aardewerk dateert voor het leeuwendeel uit de Nieuwe Tijd, namelijk 28 stuks, en maar drie scherven zijn afkomstig uit de Middeleeuwen. In totaal zijn er 525 sporen gedocumenteerd. Deze sporen bestaan hoofdzakelijk uit (paal)kuilen, greppels en (recente)verstoringen.

Afbeelding 6. Luchtfoto van de opgraving aan de Terwoldseweg 5 (foto: Archol).

De aangetroffen sporen en structuren zijn toe te kennen aan de late middeleeuwen en Nieuwe Tijd en behoren tot de hofstede De Sprenkelaar en de ontginning van het gebied. Deze bestaat binnen de grenzen van het onderzoeksgebied uit sporen van een gracht, sloot en bijgebouwen van de hofstede: een schaapskooi, een schuur en spiekers. Ook zijn er diverse paalsporen in het onderzoeksgebied aangetroffen wat wijst op de aanwezigheid van andere structuren.

Afbeelding 7. De plattegrond van de schaapskooi in werkput 5. De paalsporen zijn te herkennen als donkerbruine/zwarte verkleuringen met een wit spoorkaartje erin. Het noorden is rechts (foto: Archol).

Publiek en participatie

Op woensdag 18 juni is een open dag gehouden op de opgraving, waarbij geïnteresseerden op locatie de resultaten van de opgraving konden bekijken. Bezoekers werden verwelkomd door de Archeohotspot Veluwe, waar ze informatie kregen over de historische achtergrond van het gebied en de eerste resultaten van de opgraving. Vervolgens werden ze door de archeologisch projectleider, Joris Brattinga van Archol, rondgeleid op de opgraving om de sporen en vondsten met eigen ogen te bekijken.

Afbeelding 8: bezoekers van de open dag lopen van de ArcheoHotspot richting het opgravingsterrein. Links op de foto Janneke Zuyderwyk, gemeentelijk archeoloog en coördinator van de ArcheoHotspot Veluwe.

Zowel in de voorbereiding van het onderzoek, tijdens de veldwerkzaamheden en op de open dag waren vrijwilligers van de Archeologische Werkgroep Apeldoorn (AWA) aanwezig om hun kennis van het gebied te delen en bij te dragen aan de opgraving. De AWA heeft veel historische kennis van De Sprenkelaar en van de archeologie van het gebied in het algemeen. Deze informatie vormt een belangrijke born voor het onderzoek.

13. Asselsestraat – Beatrixlaan 171 (Apeldoorn West)

Op 23, 24 en 25 juni 2025 heeft er een opgraving plaatsgevonden aan de Asselsestraat te Apeldoorn. Het betreft een onderzoeksgebied van circa 1.135m² in een groter plangebied van circa 4.000m². Deze opgraving is uitgevoerd door Transect b.v. in opdracht van Lagemaat Sloopwerken voor de herontwikkeling van het plangebied tot woninglocatie. Aangezien de bodem op een deel van het terrein vervuild bleek te zijn, is de opgraving deels uitgevoerd in de vorm van een archeologische begeleiding van bodemsaneringswerkzaamheden.

Tijdens de opgraving zijn 43 grondsporen aangetroffen. Een deel daarvan bleek onderdeel van de structuur van een bijgebouw. Vermoedelijk gaat het om een achtpalige spieker, een graanopslagplaats, uit de Late IJzertijd.

Het plangebied ligt op de Apeldoornse Enk. De Apeldoornse Enk staat aangemerkt als gebied met archeologische waarde. In de directe omgeving, met name de zone aan weerszijden van de Asselsestraat, zijn al eerder resten gevonden die dateren uit de IJzertijd en de Romeinse tijd. Dit betrof Germaanse nederzettingen waarbij meerdere huisplattegronden, hutkommen en aanwijzingen voor ijzerproductie uit verschillende bewoningsfasen zijn aangetroffen. De (voorlopige) conclusie is dan ook dat de resten die in juni 2025 zijn aangetroffen deel uitmaakten van dezelfde nederzetting. De opgravingslocatie lijkt daarbij

de randzone van een erf te vormen en mogelijk zelfs de zuidelijke begrenzing van het nederzettingsterrein.

Afbeelding 9. De werkputten aan de Asselsestraat – Beatrixlaan 171 zijn machinaal aangelegd en met de schep is het vlak opgeschaafd om zo de spoorcontouren zo scherp mogelijk te krijgen voor spoorherkenning in het veld en voor veldfoto's.

18. Morinistraat – Pumptrack (Apeldoorn West)

In opdracht van gemeente Apeldoorn heeft Sweco tussen 22 en 29 september 2025 een proefsleuvenonderzoek – variant archeologische begeleiding – uitgevoerd aan de Morinistraat te Apeldoorn. Dit was voor de aanleg voor ondergrondse infravoorzieningen en een deel voor de aanleg van een pumptrackbaan (Meer weten over deze pumptrackbaan? Lees verder bij Overig Nieuws). In het plangebied worden sleuven gegraven voor riolering en een mantelbuis. Ook werd een gat gegraven voor de fundering voor de drie meter hoge ijzeroven. Omdat deze graafwerkzaamheden tot in de natuurlijke ondergrond zouden reiken, bleek uit archeologisch vooronderzoek dat de nieuwe pumptrackbaan eventuele archeologische resten zou verstoren. Het plangebied is gelegen op de Order Enk, waar vele archeologische resten vanaf de Prehistorie zijn gevonden. Het lag op een stuwwalglooiing of daluitspoelingswaaier, waarbij een middelhoge verwachting was van vuursteenvindplaatsen

uit het (Laat-)Paleolithicum tot en met Neolithicum en een hoge verwachting voor nederzettingsresten uit het Neolithicum t/m de Volle Middeleeuwen. Vlakbij, op het terrein van de Willem III Kazerne, zijn bijvoorbeeld vindplaatsen uit het Mesolithicum, de Late Bronstijd-IJzertijd, Late IJzertijd- Midden-Romeinse tijd en Volle Middeleeuwen-Late Middeleeuwen opgegraven en net ten zuiden is een boerderij uit de 11^e eeuw ontdekt.

Tijdens het onderzoek is geen archeologische vindplaats aangetroffen. Wel zijn er aardewerkscherven uit de Romeinse tijd gevonden, maar die kwamen waarschijnlijk uit een restant plaggendek. Ook zijn enkele klappersteenaders aangetroffen. Dit zijn van nature voorkomende banen met klapperstenen. Deze stenen zijn in de vroege middeleeuwen op grote schaal gebruikt om ijzer uit te maken, bijvoorbeeld in het dichtbij gelegen Orderbos. Op deze plek waren er geen aanwijzingen dat ze door mensen uitgegraven of gebruikt zijn. Maar toch was het heel waardevol voor de archeologen om de ligging van de klapperstenen in de bodem te onderzoeken. Hier is namelijk nog weinig over bekend en als we daar meer van weten kunnen we daarmee ook de middeleeuwse ijzerwinners beter begrijpen. En natuurlijk supergaaf dat precies onder de nagebouwde ijzeroven klapperstenen bleken te liggen. Dat biedt ook mogelijkheden voor experimentele archeologie, maar daarover meer in het jaaroverzicht van 2026.

Afbeelding 10. Een foto van de werkzaamheden van het onderzoek voordat de pumptrackbaan werd geopend (foto: Janneke Zuyderwyk).

27. Immenbergweg 1 (Beekbergen)

Aan de Immenbergweg 1 werd een bestaande woning gesloopt en een nieuwe woning gerealiseerd. Voorafgaand aan de nieuwbouw is door Sweco op 4 februari 2025 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. De Immenbergweg ligt in een bosrijke omgeving met weinig bebouwing, daardoor zijn er nog maar weinig archeologische onderzoeken in de omgeving uitgevoerd. Bij het archeologische vooronderzoek naar deze locatie, bleek sprake van een intacte bodem. In het vooronderzoek werd daarbij vastgesteld dat, met de intacte bodem, hier vooral sprake was van een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische resten uit de perioden IJzertijd t/m Volle Middeleeuwen. De hoge verwachting gold enkel voor deze perioden, omdat in de nabijheid van het plangebied mogelijke ijzerkuilen aanwezig waren. Een inventariserend proefsleuvenonderzoek was zodoende nodig om de archeologische verwachting verder te toetsen. Bij het proefsleuvenonderzoek werden echter geen archeologische sporen of vondsten waargenomen, ook werd geen klappersteen (ijzererts) aangetroffen. Omdat een behoudenswaardige vindplaats ontbrak, werd het gebied vrijgegeven voor de bouw van de woning.

Afbeelding 11. Het zuidelijk deel van de werkput aan de Immenbergweg (foto: Sweco).

28. Kuiltjesweg 55 (Beekbergen)

In opdracht van BügelHajema bv werd aan de Kuiltjesweg een inventariserend proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door De Steekproef. De aanleiding voor het onderzoek was de bouw van 12 nieuwe vakantiewoningen, waarbij de huidige vakantiewoningen werden gesloopt en twaalf nieuwe bouw kavels werden aangelegd. Omdat in enkele gevallen buiten de huidige bouw kavels werd gegraven, konden de bodemingrepen eventuele archeologische waarden aantasten.

Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek vond in 2021 een vooronderzoek plaats. Daaruit bleek dat er een lage tot middelhoge verwachting was voor archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum t/m de Vroege Middeleeuwen. Uit het vooronderzoek is gebleken dat de bodem op het terrein is verstoord door de inrichting als vakantiepark tussen de jaren dertig en vijftig van de vorige eeuw. Zodoende ontstond het vermoeden dat het archeologisch bodemarchief hier al aangetast of verloren zou zijn gegaan. Aangezien echter niet duidelijk was in welke

mate de bodem aangetast was, was ook onduidelijk in hoeverre archeologische vindplaatsen daardoor verstoord zouden zijn geraakt. Ook was in dit gebied eerder al een dolk uit het Laat-Neolithicum - Midden Bronstijd aangetroffen. Dit was reden om archeologisch vervolgonderzoek te richten op de kavels van de nieuwbouwwoningen.

Bij de vijf proefsleuven is aangetoond dat het archeologisch bodemarchief aldaar wel degelijk verstoord is geraakt door de ontwikkeling van het vakantiepark. Hierdoor zijn geen archeologische resten of sporen gevonden en is waarschijnlijk het archeologisch sporen- en vondstenniveau verdwenen. Daarom werden de bouwlocaties van de recreatiewoningen vrijgegeven voor de nieuwbouw. Buiten de bouwvlakken kunnen nog wel archeologische vindplaatsen verwacht worden.

Afbeelding 12. Een van de werkputten bij het onderzoek aan de Kuiltjesweg. De bodemopbouw bestaat uit 1) een bouwvoor, 2) opgehoogd zand, 3) één of meerdere vergaven zandlagen en 4) C-horizont (geel zand). (foto: De Steekproef).

29. Libellestraat, naast nr. 5 (Beekbergen)

In 2025 heeft Geonius een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Libellestraat naast nr. 5 te Beekbergen. Het onderzoek vond plaats in het kader van de bouw van een 2 onder 1 kap woning. Het

plangebied is bestempeld met de dubbelbestemming 'Waarde – Archeologie hoog' en 'middelhoog' en dit werd ook beaamt door reeds uitgevoerd bureau- en booronderzoek. In eerder booronderzoek is geconstateerd dat er sprake is van een dik eerddek op dekzand. Uit het gros van de boringen kon opgemaakt worden dat de bodem grotendeels intact was.

Het proefsleuvenonderzoek heeft echter geen relevante sporen opgeleverd en enkel één vondstnummer is verzameld in een werkput van 65m². Vanwege het gebrek aan meer archeologische resten is besloten geen verder onderzoek uit te voeren en de locatie vrij te geven, ondanks de (middel) hoge archeologische verwachting.

32. Ecofactorij II (Klarenbeek)

Van mei tot en met november heeft Transect een archeologisch booronderzoek, proefputtenonderzoek en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied Ecofactorij II in Apeldoorn. De aanleiding voor het onderzoek is het voornemen om een nieuw bedrijventerrein te realiseren.

Vooronderzoek

In 2015 heeft voor dit gebied al een vooronderzoek plaatsgevonden. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat het gebied in de steentijd veelvuldig bezocht is door jagers-verzamelaars. Deze bezoeken waren van tijdens aard, de mensen hadden een nomadische levenswijze. Ze verbleven in jachtkampen die op de hoger gelegen zandruggen in het gebied lagen, van waaruit ze voedsel verzamelden in de lager gelegen gebieden met een uitbundige flora en fauna. Resten van deze jachtkampen zijn op vrijwel allen hoger gelegen ruggen in het gebied aangetroffen en bleken grotendeels te dateren uit de Midden Steentijd. Reden genoeg om deze hogere ruggen nader te onderzoeken met een karterend booronderzoek en proefputjes. Door ook de laagtes te onderzoeken, met name de enige vulling daarvan, kon meer informatie

vergaard worden over de landschappelijke ontwikkeling van het gebied.

Karterend booronderzoek:

Tijdens het karterend booronderzoek zijn bewerkt vuursteen en houtskool gevonden. Zowel het houtskool als het vuursteen is min of meer gelijkmatig verdeeld over de relatief hoger gelegen delen van het landschap, ruimtelijk gezien aan de westzijde van het onderzoeksgebied en rondom een mogelijk vennetje. In de lagere delen is uitsluitend sprake van houtskool, maar dit kan het gevolg zijn van het beperkte gewicht van houtskool en het gemak waarmee het door wind en water wordt getransporteerd. Op basis van de eerste gegevens leek de vuursteenvindplaats aan te sluiten op de vindplaatsen aangetroffen tijdens de vooronderzoek en hetgeen dat is aangetroffen in de proefputten.

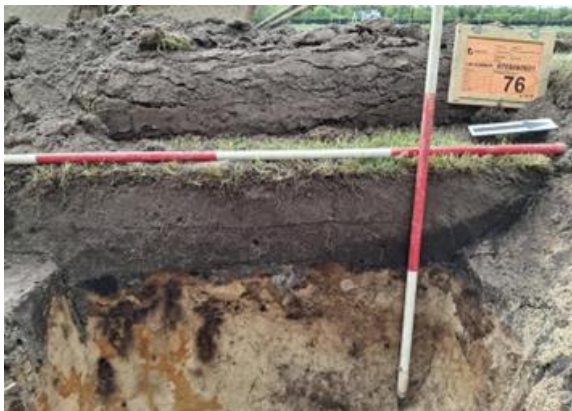
Proefsleuvenonderzoek (landschapssleuf)

Er is een landschapssleuf aangelegd die een duidelijk inzicht gaf van de bodemopbouw in het relatief laaggelegen ven in het noordelijke deel van het plangebied. De pleistocene ondergrond bestaat in de gehele landschapssleuf uit de grindige zandafzettingen tot zandig grind van de daluitspoelingswaaier. Aan de westzijde lag de top van de daluitspoelingswaaier op circa 7,4 m +NAP, aan de noord- en oostzijde zijde op circa 7,3 m +NAP. Aan de zuidzijde was de top van de pleistocene afzettingen niet bereikt. Door moderne landbewerking is de top van de pleistocene afzettingen aan de uiteindes van de sleuf verstoord geraakt. In de daluitspoelingswaaier zijn geen leemlagen of "wallen" aangetroffen die indicatief zijn voor de randen van een pingo-ruïne. Wel is een venige opvulling van circa 2 m dik aangetroffen, die bemonsterd is voor onderzoek naar de vegetatiegeschiedenis van het gebied.

Proefputtenonderzoek

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn drie duidelijke concentraties vuursteen aangetroffen, die wijzen op de aanwezigheid van een vindplaats. Deze vindplaatsen

bevinden zich op de flanken van de dekzandkoppen en -ruggen, globaal gesitueerd aan de westzijde van het onderzoeksgebied. De landschappelijke ligging van deze clusters komt overeen met bekende voorkeurslocaties voor menselijke activiteit in de steentijd. Twee van de vindplaatsen passen goed in het bestaande beeld van tijdelijke jachtkampen uit de Midden Steentijd. Binnen de derde vindplaats zijn echter een fragment van een geslepen vuurstenen bijl uit de Nieuwe Steentijd en een aardewerkfragment van een klok beker aangetroffen. Het lijkt er dus op dat er mogelijk ook sprake was van bewoning, of andere menselijke activiteiten, in de Nieuwe Steentijd. Dit is der periode dat overgegaan werd op een landbouwsamenleving. Opvallend is dat deze vindplaats op korte afstand ligt van een eerder aangetroffen krans van paalsporen, mogelijk een palenkras van een voormalige grafheuvel uit de Bronstijd. Nadere uitwerking, en nader onderzoek, zullen moeten uitwijzen wat zich hier exact in de bodem bevindt en welk verhaal dit vertelt over de Late Steentijd en de Bronstijd. Over deze periode is weinig bekend in dit gebied.

Afbeelding 13. Proefput 76 centraal in cluster 2 van het onderzoek op Ecofactorij II (foto: Transect).

Open dag

Op 9 mei organiseerde de Gemeente Apeldoorn een open dag bij het archeologisch onderzoek op Ecofactorij II. Tijdens de open

dag hebben bezoekers kunnen ervaren hoe archeologisch onderzoek in zijn werk gaat. Archeologen vertelden over het onderzoek en de eerste resultaten. Bezoekers konden zelf ook aan de slag door bijvoorbeeld een proefput te graven en de grond te zeven op zoek naar vuurstenen werktuigen. Kenners van prehistorische ambachten lieten onder andere het bewerken van vuursteen en plantenvezels zien. Ook bij de Archeohotspot waren allerlei archeologische activiteiten georganiseerd. Bekijk voor meer informatie de korte film via de QR-code.

Afbeelding 14. Prehistorische ambacht op de open dag aan de Ecofactorij II (foto: Janneke Zuyderwyk).

33. Host-City (Klarenbeek)

Van 27 tot en met 31 januari is door Geonius een proefsleuvenonderzoek, bestaande uit 50 sleuven, uitgevoerd in het plangebied 'Host-City' aan de Veldweg/Blaarschoten te Klarenbeek. De aanleiding voor dit onderzoek is grootschalige nieuwbouw waarbij 500 nieuwe woningen gerealiseerd worden.

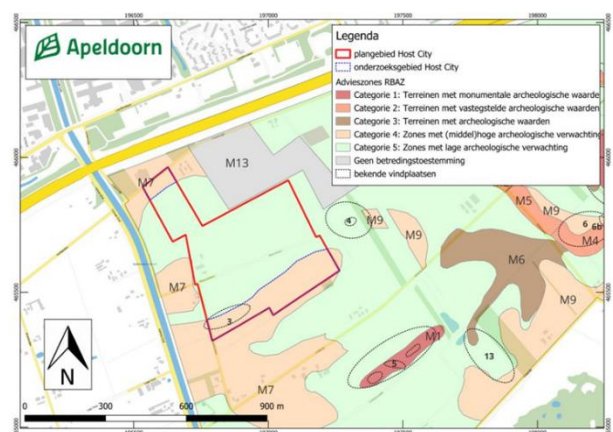
Uit het vooronderzoek bleek dat zich in en nabij het plangebied resten bevinden van een steentijdvindplaats. Behalve de steentijdvindplaats werden vanuit het vooronderzoek ook archeologische resten verwacht uit de periodes prehistorie tot Nieuwe tijd. Deze verwachting is tot stand gekomen door de reliëfrijke situatie in het gebied, met een combinatie van hoogtes (dekzandkopjes) en lage, natte terreindelen (beekdal/ dekzandlaagtes). Dit soort reliëfrijke gebieden waren een goede leefomgeving voor de jagers-verzamelaars. Ook gold een archeologische verwachting voor sporen van agrarische ontginning die plaats heeft gevonden vanaf de Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd. Om deze reden gold voor de hoger gelegen delen van het plangebied een (middel) hoge verwachting voor archeologische resten uit de periode Late Prehistorie tot de Nieuwe Tijd.

Bij het proefsleuvenonderzoek zijn geen sporen en vondsten aangetroffen die dateren van voor de ontginning van het gebied, die rond het begin van de 20e eeuw heeft plaatsgevonden. Wel werden er systematische aangelegde ontginningsgreppels aangetroffen, die aangelegd zijn om de bodemvruchtbaarheid te verbeteren. De ontginningsgreppels houden halverwege het gebied op, wat ook ongeveer de perceelsgrens bleek te zijn tussen de historische weilanden en akkers. Ten oosten van deze grens was er sprake van (diep-)ploegsporen die dezelfde oriëntatie (noord-zuid) hadden als de ontginningsgreppels. Tijdens het onderzoek is slechts één vondst aangetroffen die ouder is dan de 19e eeuw; een fragment Westerwalder steengoed (17e - 18e eeuw). Verder zijn er een aantal paalgaten van 20e-eeuwse afrasteringspaaltjes aangetroffen. Tenslotte zijn nog enkele 20e-eeuwse kuilen aangetroffen.

Afbeelding 15. Verlopende ontginningsgreppels in werkput 2 op het 'Host City' terrein. Blik naar noord. (foto: Geonius).

De aangetroffen archeologische resten worden niet gezien als een behoudenswaardige vindplaats. Het gaat om afval of hooguit om verloren onderdelen van landbouwwerktuigen. De enige vondst waar nog enigszins een archeologische waarden aan gehecht werd, was een fragment van een ontsteker van een granaat. Dit fragment getuigt er waarschijnlijk van dat er in de nabijheid sprake is geweest van gevechten in de Tweede Wereldoorlog. Er zijn naast de agrarische sporen geen sporen van gebruik en bewoning gevonden, waarschijnlijk omdat het gebied in het verleden te laag en te nat was om bewoond of intensief gebruikt te worden.

Afbeelding 16. Kaart van de advieszones op basis van eerder uitgevoerd onderzoek (foto: Gemeente Apeldoorn).

40. Droefakkers 11 (Loenen)

Op 29 en 30 oktober heeft Transect een archeologische opgraving uitgevoerd aan de Droefakkers 11 te Loenen. De aanleiding voor het onderzoek is het voornemen om een nieuwe woning met bijgebouw te realiseren in het plangebied. Vanuit het proefsleuvenonderzoek was de verwachting dat er vooral sporen van een erfje uit de IJzertijd zouden worden aangetroffen. De opgraving heeft laten zien dat de situatie een stuk complexer is. Op het terrein is namelijk een langbed (grafmonument) aangetroffen, die vermoedelijk uit de Late Bronstijd dateert. Deze wordtdeels oversneden door bewoningsresten uit de Romeinse tijd. Vanwege deze bijzondere vondst is de werkput verder uitgebreid in zuidelijke richting om zo met zekerheid vast te kunnen stellen of het om een langbed gaat. Dit bleek inderdaad het geval te zijn. Het gaat om een noord-zuid georiënteerd langbed met een lengte van circa 15 à 16 meter.

Langbedden komen voor in de Late Bronstijd en Vroege IJzertijd, maar grote exemplaren zijn vooral bekend uit de Vroege IJzertijd. Tijdens het onderzoek zijn echter vondsten aangetroffen die dateren uit de Late Bronstijd. Dit maakt het aannemelijk dat het langbed toch uit de Late Bronstijd komt. Meestal zijn langbedden onderdeel van een urneveld. Het is dan ook aannemelijk dat het langbed geen losstaand fenomeen is, maar onderdeel is van een groter grafveld met meerdere structuren en urnen.

Afbeelding 17. Vlakfoto van het "langbed" vermoedelijk uit de Late Bronstijd (foto: Transect).

Het langbed uit de Late Bronstijd wordt gedeeltelijk oversneden door bewoningsresten uit de Romeinse tijd. De Romeinse sporen betreffen meerdere kuilen en paalkuilen. Op basis van het formaat van de paalkuilen is in het veld geconcludeerd dat deze sporen behoren tot een gebouw, zoals een huis of boerderij. In de kuilen zat vondstmateriaal, bestaande uit Romeins aardewerk en een fibula (kruisboogfibula). Door het geringe aantal vondsten uit de kuilen, konden deze niet worden aangemerkt als afvalkuilen. Wat de precieze relatie is tussen de paalkuilen en kuilen, is nog niet bekend. Mogelijk dat de nadere uitwerking van het onderzoek daar meer informatie over oplevert.

Afbeelding 18. de Romeinse 'kruisboogfibula' aangetroffen in een kuil (foto: Transect).

42. Romeins Marskamp nabij Hoog Buurlo (Hoog Soeren - Radio Kootwijk)

In januari 2025 werd door de Saxion Hogeschool, in het kader van het *Constructing the Limes* project, een archeologisch onderzoek uitgevoerd nabij Hoog Buurlo. Vanwege het kwetsbare natuurgebied werd het onderzoek vooraf gegaan door een ecologische inspectie, waarna het veldwerk kon beginnen. Onder begeleiding van docenten, voerden een tiental studenten in 1,5 week het onderzoek vervolgens uit. Met

metaaldetectie werd het hele afgezette terrein afgelopen en verspreid over het terrein werden met de hand enkele kleine proefsleuven aangelegd. De aanleiding voor dit onderzoek was anders dan gebruikelijk. Op deze plek wordt geen nieuwe natuur aangelegd of een bouwwerk. Maar op deze plek was op hoogtekarten iets bijzonders ontdekt. Hier zouden zomaar eens de resten van een tijdelijk Romeins kampement kunnen liggen. Om dit vermoeden te staven, werd het onderzoek uitgevoerd. Want als dit Marskamp inderdaad hier zou liggen, dan willen we dat natuurlijk bewaren en beschermen voor de toekomst!.

De proefsleuven lagen gepland over de verwachte omwalling en greppels rondom het kampement. En wat bleek! Hier ligt inderdaad een Romeins Marskamp! Vooral de vorm van de omwalling (met bij de ingangspartij een typische verspringing, een zogenaamde Titulus) en de vorm van de gracht (met zijn afgevlakte bodem, de zogenaamde enkelbreker) bevestigden dit vermoeden. Bij de metaaldetectie, waarbij het hele Marskamp is afgezocht, werd slechts 1 relevante vondst gedaan. Maar ook deze bevestigt het gebruik als Marskamp: het gaat om een typisch bevestigingssoogje van een segmentpantser, type Newstead (lorica Segmentata) met een datering tussen circa 140 en 250 na Christus.

Tijdens het onderzoek zijn ook grondmonsters genomen voor een OSL-datering. Dat is een dateringsmethode die kan bepalen wanneer zand voor het laatst zonlicht heeft gezien. De monsters zijn genomen van de bodem onderaan de wal en de gracht, zodat met de uitkomst hiervan de datum van aanleg van het kamp bepaald kan worden. Het is nog even wachten op deze uitslag. Dus wordt vervolgd!

Door het archeologisch onderzoek weten we nu zeker dat het hier een tijdelijk Romeins kampement betreft en kon de omvang en bewaarde kwaliteit goed bepaald worden. Hiermee hebben we genoeg redenen om, samen met Staatsbosbeheer, die de

grondeigenaar is, deze vindplaats voor de toekomst te bewaren.

Afbeelding 19. Wethouder Peter Messerschmidt wordt rondgeleid op het Marskamp bij Hoog Buurlo

Afbeelding 20. De gracht is hier met een kleine proefsleuf onderzocht. In het profiel is goed te zien dat de gracht spits toeloopt, maar een vlakke bodem heeft (de zogenaamde enkelbreker).

Afbeelding 21a en 21b. Het gevonden oogje van het Romeins segmentpantser en een replica van het type harnas (twee staande foto's)

46. Einderweg 12 (Uddel)

In december 2025 heeft ADC Archeoprojecten een archeologische opgraving uitgevoerd aan de Einderweg 12 in Uddel. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de plannen voor de bouw van een vrijlooptal. Voorafgaand aan de opgraving waren al een bureau- en booronderzoek en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat vermoedelijk een nederzettingsterrein uit de Late Bronstijd aanwezig was ter plaatse van de geplande stal. Om de informatie uit deze vindplaats veilig te stellen, is de vindplaats voorafgaand aan de bouw opgegraven.

Afbeelding 22. Fragment van een baardmankruik (foto: ADC Archeoprojecten).

Tijdens de opgraving zijn paalsporen en greppels aangetroffen, daterend uit de prehistorie en de Nieuwe tijd. De prehistorische paalsporen hebben vermoedelijk behoord tot tenminste twee gebouwstructuren, maar deze konden op basis van de opgravingsgegevens niet volledig worden gereconstrueerd. De sporen lagen namelijk aan de rand van de opgravingsput. Ook bestaat de mogelijkheid dat een deel van de sporen eerder al verloren is gegaan, bijvoorbeeld door ploegen vanaf de Middeleeuwen of verbruining van de ondergrond.

Tijdens het onderzoek is een gering aantal van slechts vier aardewerkfragmenten aangetroffen. Drie daarvan dateren uit de Late Bronstijd, de vierde betreft een fragment van een 'baardmankruik', uit de 16^e – 18^e eeuw.

Afbeelding 23. twee paalkuilen uit het proefsleuvenonderzoek aan de Einderweg (foto: ADC Archeoprojecten).

Open dag

Op woensdag 17 december organiseerde de Gemeente Apeldoorn een open dag bij de opgraving. Bezoekers werden verwelkomd door de Archeohotspot Veluwe, waar informatie te vinden was over de archeologie van gemeente Apeldoorn en van de omgeving Meerveld en Uddel in het bijzonder. Vanaf de Archeohotspot, die aan de rand van de opgravingsput stond, konden de bezoekers de opgravingswerkzaamheden gadeslaan.

ADRESSEN

Voorzitter/Penningmeester: Chris Nieuwenhuize
c.nieuwenhuize@gmail.com

Secretaris: Gerard Tiemessen
awn18secretariaat@gmail.com

Bestuurslid: Gijsbert Jansen
g.jansen504@upcmail.nl

Bestuurslid: Dirk Haasjes
dhaasjes@hotmail.com

website
www.AWN18.nl

Apeldoorn e.o. : Chris Nieuwenhuize & H. Schotman
har.schotman@planet.nl

Deventer e.o. : Aly
awn18.aly@xs4all.nl

Lochem :
awn18secretariaat@gmail.com

Raalte e.o. Giny Kogelman
ginykogelman@hotmail.com

Voorst e.o.: Herman Lubberding
hj.lubberding@kpnmail.nl

Almen-Eefde-Gorsel-Lochem: Jan Venselaar
jan@venselaar.nl

AWN-Depot Apeldoorn:

Geopend dinsdagavond van 20.00 tot 22.00 uur.

Roggestraat 44, 7311 CD Apeldoorn (ACEC-gebouw naast museum CODA).

AWN-Depot Deventer:

Geopend op vrijdagmiddag van 13.30 tot 16.00 uur. Archeologische Dienst Deventer

Gemeentelijke archeologische diensten

Apeldoorn: Stadhuis (Marktplaats 1), Postbus 9033, 7300 ES Apeldoorn, tel. 055-5801010.

Deventer: Bergpoortstraat 191, 7411 CV Deventer, tel. 0570-671155 (werkruimte)

Zutphen: Kuiperstraat 13, 7201 HG Zutphen, tel. 140575

Regioarcheoloog: Emile Eimermann
emile.eimermann@apeldoorn.nl

AWN - afdeling 18. Zuid-Salland – IJsselstreek – Oost-Veluwe

Sinds 1951 zijn amateurarcheologen verenigd in de AWN.

De leden vervullen een onmisbare functie in het archeologisch onderzoek.

AWN-leden maken geschiedenis!